

Stephanie Grønvik

LOGRENDE TERAPI

En kvalitativ studie om bruken av hunder som verktøy i miljøterapeutisk arbeid med ungdom i barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i Barnevern

Veileder: Riina Kiik

Mai 2022

Stephanie Grønvik

LOGRENDE TERAPI

En kvalitativ studie om bruken av hunder
som verktøy i miljøterapeutisk arbeid med
ungdom i barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i Barnevern
Veileder: Riina Kiik
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Den lange reisen ved å skrive en masteroppgave har gitt meg utrolig mye læring. Det har vært en lengre reise i en berg- og dalbane av følelser, teorier, litteratur og frustrasjon. Men på en og samme gang har det også vært gøy.

Som barnevernspedagog og miljøterapeut i institusjon har jeg være ekstremt heldig som har fått snakke med andre likesinnede i yrket om denne masteroppgaven. Jeg har snakket med fagfolk på hund og er ekstremt takknemlig for de som har stilt opp, brukt av sin tid og svart på mine spørsmål. Jeg har synes det har vært utrolig gøy å få lov til å høre hva de tenker om mitt tema og hvordan de tenker de kan bruke hunder i sitt arbeid, eller ikke. Logrende terapi, ble da en god tittel til et spennende tema.

I dette masterløpet har jeg ervervet en god del ny kunnskap om perspektiver, grønn omsorg, økososial tilnærming, globalisering, metoder for oppgaveskriving og lært en god del om meg selv i prosessen. I en masteroppgaves berg- og dalbane er det looper av gråt, frustrasjon, sletting, oppretting, glede, spenning og nysgjerrighet.

Jeg vil poengtere min takknemlighet til mine informanter som har stilt opp på intervjuer, både ansikt til ansikt og på digitale plattformer. Dere har gitt meg gode svar og også fått meg til å tenke og reflektere over egen miljøterapeutisk rolle og hvordan andre oppfatter hunden som et miljøterapeutisk verktøy.

Videre vil jeg rette en enorm takk til min veileder, Professor Riina Kiik, som har stått i diskusjoner, lest mine utkast, kommet med konstruktive og gode tilbakemeldinger, både i sykdom, helg og ferier. Du er en stødig klippe for meg i denne prosessen, og det setter jeg som student enorm pris på.

Jeg vil også takke mine kollegaer i ledergruppen, som har tilrettelagt, kommet med heiarop og som har lest oppgaven og stått i prosessen med meg. Uten dere hadde dette blitt mye hardere.

Til slutt vil jeg rette en enorm takk til min kjære kone Anniken, som har latt meg sitte i fred sene kvelder og netter etter legging av to små barn, samt helger og i ferier for å kunne ferdigstille denne masteroppgaven. Hun er virkelig klippen i livet mitt og uten henne hadde ikke dette vært mulig!

Ved starten av studiet i 2017, husker jeg at jeg sa: «Deltidsstudier. Det er jo overkommelig.». En uke etter første samling kom yngstejenta til verden og vår da 1 ½ år gamle datter ble storesøster. Nå, fem år etterpå, sitter jeg her med en rykende fersk masteroppgave, et straks fem år gammelt stabeist og ei som har blitt litt for raskt stor og straks har fullført et helt år på skolen.

*Til Fanta og Fifa
Dere underbygger min teori om at
en hjem er bare et hus
uten en hund.*

Trondheim, 16.05.22

INNHold

Forord	1
Sammendrag.....	5
Summary.....	8
1. Innledning	11
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	11
1.2 Masteroppgavens formål og problemstilling.....	12
1.3 Samfunnsrelevans for masteroppgaven	13
1.4 Oppbygging av prosjektet	14
2. Teoretisk forståelsesramme	16
2.1 Forståelsesrammen i miljøterapi	16
2.2 Relasjon i miljøterapeutisk arbeid	18
2.3 Relasjonen mellom mennesker og hund.....	19
2.4 Tilknytning og tilknytningsforstyrrelser	20
2.5 Kommunikasjon i miljøterapeutisk arbeid.....	23
2.6 Dyreassistert terapi.....	24
2.7 Dyreassisterte aktiviteter.....	25
2.7.1 Valg av rase, trening og utdanning.....	26
2.8 Dyreassistert terapi med ungdom med utrygg tilknytning	27
2.9 Økososial tilnærming.....	28
2.10 Grønn omsorg.....	29
3. Metode.....	31
3.1 Vitenskapsteoretisk grunnlag	31
3.2 Fenomenologi.....	32
3.3 Hermeneutikk.....	33
3.4 Forskningsdesign.....	34
3.5 Litteratursøk	35
3.6 Intervjuguide	37
3.7 Utvalg, utvalgsmetode og kriterier	38
3.8 Gjennomføring av datainnsamlingen.....	40
3.8.1 Intervjuene.....	40
3.9 Analyse av data	42
3.9.1 Transkribering	42

3.9.2 Analyseprosessen.....	43
3.10 Kildekritikk og etikk.....	45
3.11 Troverdighet og pålitelighet.....	46
4. Presentasjon og drøfting av resultat.....	49
4.1 Presentasjon av informantene.....	49
4.2 Miljøterapeutisk forståelse.....	51
4.1.1 Kommunikasjon mellom mennesker og hunder	55
4.1.2 Hundens påvirkning i den miljøterapeutiske forståelsen	57
4.2 Relasjon i miljøterapien og hundens effekt på relasjonsbygging	59
4.2.1 Motivasjon	63
4.3 Den utfordrende miljøterapien, mellomrommet	65
4.4 Kompetanse på hund	70
4.4.1 Risikovurdering ved bruk av hund i miljøterapien	72
4.4.2 Kompetanse på kulturperspektiv	75
4.4.3 Allergier og hygiene	76
4.4.4 Det økonomiske perspektivet	77
5. Avslutning.....	78
6. Referanseliste.....	81
VEDLEGG 1 – INFORMASJONSSKRIV MILJØTERAPEUTER.....	89
VEDLEGG 2 – INFORMASJONSSKRIV FAGFOLK PÅ HUND	93
VEDLEGG 3 – INTERVJUGUIDE MILJØTERAPEUTER.....	97
VEDLEGG 4 – INTERVJUGUIDE FAGFOLK PÅ HUND	99
VEDLEGG 5 – SVAR MOTTATT FRA NSD-SØKNAD.....	101

Sammendrag

I barnevernsinstitusjoner møter miljøterapeuter barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner. Ungdommene har store behov, både for anerkjennelse, bli sett, hørt og få hjelp til hvordan deres hverdag skal være. Miljøterapeutenes arbeid blir å gi dem god omsorg, kjærighet og trygghet, samt lære ungdommene grenser; både egne og andres. Denne masteroppgaven vil vise hvordan miljøterapeuter kan bruke hund som et verktøy i miljøterapien og hva som skal til for å kunne bruke hunder på denne måten. Forskning viser at hunder har en positiv effekt på mennesker, da spesielt barn som er nysgjerrige på hunder (Braastad, 2013).

Internasjonalt brukes hunder til terapeutiske formål i større grad enn det gjør her i Norge. Eksempelvis i USA, har de egen utdanning for servicedyr til barn med autismespekterforstyrrelser. Her i Norge finnes det noen utdanningsprogrammer, kurs og videreutdanninger med dyr i fokus; slik som dyreassistert intervensjoner på Universitetet i Ås, men lite som aktualiserer seg direkte på spesifikk bruk av dyr til enkeltformål.

Miljøterapi er den største jobben som gjøres på en barnevernsinstitusjon, der man møter barn og ungdom i sin hverdag. Miljøterapien er med på å skape trygghet og en meningsfylt hverdag for barna og ungdommene som bor på en barnevernsinstitusjon. Bruk av hund i miljøterapien har ikke vært like utbredt som et verktøy, slik som ulike samtaleteknikker, kunstterapi eller musikkterapi. Her er det kreativiteten som kanskje setter en stopper. De siste årene, i lys av den globale Koronapandemien, har barn og ungdoms hverdag blitt belyst i media i større grad. Vi, de voksne, skal kunne gi dem en meningsfylt hverdag og skåne dem fra det vanskelige som isolasjon og smittevern kan føre med seg. Her har også kreativiteten blitt belyst: Hvordan kan vi gi dem en meningsfylt hverdag?

Formålet med denne masteroppgaven er å vise hvordan hunder kan brukes som verktøy i det daglige miljøterapeutiske arbeidet på barnevernsinstitusjoner. Dette vil bli belyst gjennom en teoretisk forståelsesramme, kunnskapsgrunnlag på hund, den atferd og miljøterapi. Oppgaven er

basert på ulik litteratur brukt iblant annet utdanningen i Dyreassisterte Intervensjoner på Universitetet i Ås.

Mine funn i denne masteroppgaven har sitt utgangspunkt i totalt 8 informanter. 6 av informantene jobber innenfor en gren i barnevernet, der alle har miljøterapi som hovedgrunnlag for deltakelse. De 2 siste informantene er hentet inn på bakgrunn av deres kompetanse med hund, og bruk av hunden til terapeutiske formål.

Masteroppgavens problemstilling:

Hvordan kan vi bruke hunder i miljøterapeutisk arbeid med ungdom i barnevernsinstitusjon?

Etterfulgt av følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan kan en hund hjelpe til med å tette mellomrommet mellom en miljøterapeut og et barnevernsbarn?
- Hvilke risikofaktorer har vi ved bruk av hund i miljøterapi?
- Hvilke ressurser vil en hund gi oss i miljøterapien?
- Kan man implementere Grønn Omsorg i barnevernsinstitusjon?

Metoden som er brukt i denne oppgaven er kvalitativ forskningsmetode. For å kunne besvare problemstillingen over var det viktig å ha muligheten til å gå i dybden av det informantene sa; noe som ikke hadde kommet frem ved en kvantitativ forskningsmetode. Oppgaven har et vitenskapsteoretisk ståsted i hermeneutikk og fenomenologi. Den kvalitative forskningen har inneholdt 8 dybdeintervjuer og en stegvis-deduktiv-induktiv analysemetode av datamateriale (Tjora, 2010).

Funnene i min forskning har resultert i denne masteroppgaven. Mine funn er satt i sammenheng med tidligere forskning og litteratur på bruk av hund som verktøy i terapeutiske formål.

Gjennomgående i prosjektet har det vist seg at det ikke er mye forskning på hund som verktøy i miljøterapi. Det er dog noe forskning som viser bruk av hund til andre terapeutiske formål enn i barnevernet, slik som ulike typer sykehus og med eldre mennesker, for å nevne noe.

Ut fra min tolkning av tidligere forskning er at miljøterapeutiske verktøy ikke er så utbredt som man kanskje kan tro. Flere informanter i min forskning forteller at de ikke bruker noen spesielle verktøy i sitt miljøterapeutiske arbeid, bortsett fra det de har i sin underbevissthet. Det vil si at de ikke bruker noe som er skriftlig forankret, men som de bruker uten å tenke over at er et verktøy; eksempelvis det å kjøre bil eller male.

Informantene legger vekt på mye av de samme tingene i intervjuene. Av det som oftest gikk igjen kom det frem følgende kategorier og underkategorier som vil gi svar på problemstillingen:

- Miljøterapeutisk forståelse
 - o *Kommunikasjon mellom mennesker og hunder*
 - o *Hundens påvirkning i den miljøterapeutiske forståelsen*
- Relasjon i miljøterapien og hundens effekt på relasjonsbygging
 - o *Motivasjon*
- Den utfordrende miljøterapien, mellomrommet
- Kompetanse på hund
 - o *Risikovurdering ved bruk av hund i miljøterapien*
 - o *Kompetanse på kulturperspektiv*
 - o *Allergier og hygiene*
 - o *Det økonomiske perspektivet*

Selve funnene blir diskutert i sammenheng med tidligere litteratur i samme kapittel.

Avslutningsvis vil jeg si at mine funn i denne masteroppgaven kan konkluderes i at hunder godt kan brukes som verktøy i miljøterapi. Men miljøterapi med et slikt verktøy er ikke for alle og en må tenke på at det først og fremst er kompetanse på hund og miljøterapi og relasjonskompetansen som vil gjøre dette mulig å gjennomføre. Det skal profittere barna og ungdommene, ikke være til et hinder.

Summary

In a child well fare facility, social workers meet children and adolescents in various difficult life situations. The adolescents have various needs of being seen, heard and in general confirmation in everything they do in their daily life. The social workers' job is to bring them a safe environment with good care, love and to practice boundaries, both their own and others. This master thesis will show how social workers can use dogs as a tool in their environmental therapy, and what they need to have in place to use dogs in this line of work. Science show that dogs has a positive effect on people, especially children who is curious about dogs (Baarstad, 2013).

Internationally, dogs are used for various therapeutic purposes, much more so than in Norway. For example, in the USA, they have study programs for service animals directed for children within the autism spectrum. In Norway, there have been formed new study programs on the use of animals: Animal assisted interventions, which they have at the University of Ås, but none of them is specially intended to purpose directly.

Environmental therapy is the most important job that the social workers do in a social care facility, where they meet children and adolescents in their daily life. The environmental therapy is supposed to create safety and a meaningful everyday life for the children and adolescents in the facility. The use of dogs in this form of therapy has not been used as frequently as art therapy or music therapy. These last few years, in the light of the corona pandemic, children and adolescents' daily life has been mentioned a lot in the media. We, the adults, must give them a meaningful life and to spare them form the difficulties of isolation and infection control. The creativity has also been talked about: how do we give them a meaningful life in this situation?

The purpose of this master thesis is to show how dogs can be used as tools in the daily environmental therapy in a social care facility. This will be shown though a framework of understanding, the knowledge on dogs, their behavior, and the general environmental therapy.

The thesis is based on various literature used in, among other things, the literature of the study program Animal Assisted Therapy at the University of Ås.

My findings in this master thesis have its base in 8 different informants. 6 of the informants works within the social care occupational group, and all of them has their bases in environmental therapy, which was also their base of joining this project. The last 2 informants is collected on their background in their knowledge of dogs, handling, and the use of dogs as tools in therapeutic purposes.

This master thesis is:

How can we use dogs in environmental therapeutic work with children and adolescents in a social care facility?

With the following science questions:

- How can a dog help to close the gap between the social worker and the social care child?
- Which risk factors do we have on the use of dogs in environmental therapy?
- What recourses will a dog give the environmental therapy?
- Can we implement the use of green social work in an institution?

My method, used in this master thesis is a qualitative science method. To answer my thesis, mentioned over, it is important to have the opportunity to go deeper into the informant's answer, which I haven't gotten in a quantitative method. The project also has a standing point in the theory of science through phenomenology and hermeneutics. The qualitative science method has included 8 in depth interviews and a step-by-step deductive method of the data (Tjora, 2010).

The findings have resulted in this master thesis. The findings are put together with previous science and literature on the use of dogs as tools in environmental therapeutic purposes.

Throughout this project I have been aware that there is not much existing literature on the use of

dogs in this line of work but is mostly used in other therapeutic purposes that can relate to environmental therapy in social care facilities, for example in hospitals and in elderly care.

The way I see it, reading previous literature on the topic, is that it is not used as much as you would think. Several of my informants tells me that they do not use a specific tool in their environmental therapy. They point out that they use driving in cars, painting and so on, but do not see this as a tool in their job.

The informants emphasize much of the same things. The most frequent that led to my categories was the following:

- The understanding of environmental therapy
 - Communication between humans and dogs
 - The dogs impact on the understanding of environmental therapy
- Relations in the environmental therapy
 - Motivation
- The difficult environmental therapy
- The competence on dogs
 - Risk assessment when using dogs in environmental therapy
 - Competence on the cultural perspective
 - Allergies and hygiene
 - The economic perspective

My findings will be discussed in the context with previous literature in the same chapter.

Finally, I will say that my findings in this thesis can conclude that dogs very well can be used as a tool in environmental therapy. But it is not for everyone, and we do need to think that first and foremost the competence on dogs, their behavior as well as the competence on relations and environmental therapy will make this possible. It must profit the children and adolescents, and not be a burden.

1. Innledning

*«A small pet animal is often an excellent companion for the sick,
for long chronic cases especially» – Florence Nightingale*

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Forskning sier at dyr har positiv effekt på mennesker både innen somatiske sykdommer og innenfor feltet for psykisk helse. Argumentasjon vil ut fra dette kunne inkludere dyr i arbeid med mennesker, gjerne barn og ungdom i utvikling innenfor vanskelige livssituasjoner. Barns nysgjerrighet på dyr er en god innfallsvinkel for å bruke dyr i arbeid innen terapi og miljøterapi. Dyr motiverer og trygger mennesker og da spesielt barn som bruker dyr i lek gjennom figurer på Barne-Tv og leker, slik som kosedyr (Braastad, 2013).

Å eie et kjæledyr eller ofte omgås et, gir barn erfaring med omsorg så vel som ansvar. Barn som kan ha ansvarsoppgaver med dyr gjennom enkle oppgaver i dyrestell, blir ikke bare sysselsatt, men forskning viser også at stressnivå går ned. Når stressnivå senkes, vil barnets utvikling også styrkes. Undersøkelser i tidligere forskning viser at barn også utvikler sine sosiale kunnskaper og gir dem verktøy som hjelper dem i å kunne se non-verbale signaler hos mennesker (Fine, 2010).

Hunden som relasjonsskaper gir rom for å jobbe med tilknytningsproblematikk. Hunden dømmer ikke og gir det rommet et barn eller ungdom trenger for å føle seg trygg. Bowlby (1969) har referert til at tilknytningsmønstrene våre er trigget diverse aspekter. Frykt og fare er to av disse. Hunden har vist seg å være en dempende faktor hos barn og ungdom som har vært redde, da den har skapt trygghet og nærhet.

Bruk av hunder i miljøterapeutisk arbeid kan være til stor hjelp for barn i institusjon, fordi de kan lære seg ulike verktøy som gjør det lettere for dem i hverdagen og også lettere for dem å snakke om de vanskelige tingene. Min erfaring innen miljøterapeutisk arbeid har gitt meg et nyansert perspektiv på hvordan barn og ungdom i sårbare livssituasjoner tenker. Jeg tenker at en hund i miljøterapeutisk arbeid kan være mer enn bare en «ICE breaker», den kan hjelpe et barn eller en

ungdom til å føle trygghet, den kan hjelpe til med å være der når ting er vanskelig, til å bare koses med, men også til å støtte det mennesket som trenger en hjelpende pote.

Selv har jeg hund som jeg har brukt mye i mitt arbeid som miljøterapeut. Jeg har selv tatt med hundene mine på flere arbeidsplasser. Her har jeg sett barn blomstre med å få «trene» hunden, skape mestring og ikke minst være en støtte for meg i mine samtaler med dem. Gjennom mitt kjennskap til hund og bruk av dette i miljøterapi, har jeg blitt kjent med Grønn Omsorg (se kapittel 2.10), som vil gjenspeile seg gjennom funnene i denne oppgaven.

Jeg ønsker å kunne bruke både de hundene jeg har i dag og fremtidige hunder jeg måtte skaffe meg til arbeid med ungdom som har det vanskelig. Det kan være å hjelpe dem å snakke om vanskelige tema eller å bare være der for dem i situasjoner der de trenger litt ekstra støtte – og ikke minst kos fra en fribent kompis.

1.2 Masteroppgavens formål og problemstilling

Formålet med denne masteroppgaven er å se på hvordan man kan jobbe miljøterapeutisk med ungdom ved å bruke hunder i det miljøterapeutiske arbeidet på institusjon, i tillegg til hvordan vi kan tette mellomrommet mellom den voksne og ungdommen ved å implementere Grønn Omsorg i institusjonen. I denne masteroppgaven er det ungdommer i alderen 13 – 18 år som er i fokus, men dette kan også være relevant for de som jobber med yngre barn.

Oppgavens inspirasjon er basert på egne erfaringer gjort med hund, og jeg vil derfor finne ut av, gjennom bakgrunnen for valg av tema og problemstilling, om det er mulig å systematisk bruke hund i miljøterapeutisk arbeid. Det er også av min interesse å se på hvordan miljøterapeuter jobber miljøterapeutisk med ungdom i barnevernsinstitusjoner i dag. Basert på at flere som arbeider med ungdom mangler kompetanse på dette og at jeg, gjennom denne masteroppgaven kan være med på å øke kunnskapsgrunnlaget på hvordan hunder kan brukes i miljøterapeutisk med ungdom i vanskelige livssituasjoner. Ved å bruke hund som verktøy for å skape en relasjon og kanskje da også få vite mer informasjon fra ungdommene som vi ønsker å finne ut av. Være seg dette er bakgrunn, nåværende nettverk eller fremtidsønsker (Øverlien og Sogn, 2007).

For å kunne bruke hund som et hjelpemiddel belyser jeg at det er viktig med kunnskap om og trygghet med hunden. Miljøterapeuter må også ha kunnskap om det å føre vanskelige samtaler med ungdom; hva vi må ha med oss av kunnskap, hvilke hjelpemidler vi kan bruke og som allerede finnes, samtaleteknikker og relasjonsbygging. Mine funn som senere presenteres i denne oppgaven vil belyse problemstillingen og de ulike fokusområdene i samtaler med ungdom, hvordan det prates med ungdom i dag og hvordan vi kan bruke en hund som et hjelpemiddel her, gjennom informantenes subjektive meninger, opplevelser og erfaringer.

Problemstillingen ble ut fra dette formulert slik:

Hvordan kan vi bruke hunder i miljøterapeutisk arbeid med ungdom i en barnevernsinstitusjon?

For å finne svar på problemstillingen stiller jeg følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan kan en hund hjelpe til med å tette mellomrommet mellom en miljøterapeut og en ungdom?
- Hvilke risikofaktorer har vi ved bruk av hund i miljøterapi?
- Hvilke ressurser vil en hund gi oss i miljøterapien?
- Kan man implementere Grønn Omsorg i barnevernsinstitusjon?

1.3 Samfunnsrelevans for masteroppgaven

I 2020 kom det frem i en nyhetsartikkel fra TV2 (Vænes, 2020) om en bydel i Trondheim som kunne fortelle om en dobling i antall bekymringsmeldinger i forhold til året før. Dette er pga. situasjonen rundt Covid-19 og at mange ungdommer mistet skole som sine fristed og var mye mer hjemme med foreldre. Ungdommer som lever under usikre omsorgssituasjoner i hjemmet, måtte da også være hjemme og ikke ha et fristed som tidligere nevnt. Sammenliknet med Barne- og familiedirektoratets rapport for 2019 (2020) kan man da tenke at dette også har en relevans for barnevernet i sin helhet i hele Norge. Rapporten viser at barnevernet mottok nærmere 60 000 bekymringsmeldinger i 2019. Ser man rapporten og nyhetsartikkelen i sammenheng og kan dra relevans fra en bydel i Trondheim til resten av landet, vil det si det samme som at det er omtrentlig 120 000 bekymringsmeldinger. Men dette er dog en antakelse, men noe jeg ser på som en viktig relevans i forhold til hvor mange flere ungdommer som flytter inn i en institusjon og som trenger trygghet, stabilitet og omsorg.

Gjennom pressekonferanser i forbindelse med Covid-19 har regjeringen i 2020 ofte tatt opp viktigheten med å ta vare på de minste i samfunnet. Statsråder har poengtert at vi må ta vare på de mest sårbare og at det å sende en bekymring er viktigere nå enn noen gang før og en har sett en økning i bekymringsmeldinger fra enkeltpersoner og fra skolepersonell som har hatt digital oppfølging av ungdom i pandemien. En forskningsartikkel gjort i januar 2019 ved Høgskolen Innlandet (Moe, 2020), pekte på flere faktorer ved hvorfor det ikke rapporteres enda mer omsorgssvikt fra både enkeltpersoner eller profesjonelle i skole eller fritidstilbud, eksempelvis mangel på kunnskap om når man skal melde. Sett opp mot regjeringens fokusområde på de små, vil disse faktorene være enda viktigere spesielt innen miljøterapi med ungdommer som bor på institusjon. Dette fordi ungdommene på institusjonen er i en sårbar livssituasjon, der kanskje fremtid ikke alltid er avklart; med tanke på bosted, relasjoner osv. Miljøterapeutisk arbeid vil derfor være viktig og ha fokus på med tanke på hvordan en kan jobbe med sårbare ungdom.

1.4 Oppbygging av prosjektet

Innhenting av datamateriale og litteratur er det jeg har hatt størst fokus på i denne oppgaven. Jeg har forsøkt å snakke med flere i feltet; både barnevern og fagfolk innen hund og hundehold angående litteratursøk. Det har vært en stor prosess å finne relevans i artikler og bokkapitler, og hvordan bruk av hund i terapi kan relateres inn i miljøterapi. Det finnes en del litteratur om atferdsteori på hund og om hvordan man kan bruke hund i ulike settinger. Det som er interessant for meg er at mye av materialet har jeg måtte skape selv gjennom intervjuer og erfaringer jeg selv har på bruk av hund og barn i barnevernsinstitusjon, da det er lite litteratur på området. Litteraturen som er funnet er et vidt spekter fra bøker om hund, dens atferd og dyreassistert terapi til barnevernsfaglige teorier om kommunikasjon med ungdommer, barnesamtaler osv.

Datainnsamlingen har blitt gjort gjennom intervjuer og transkribering av disse. Det har vært en lang prosess og blitt gjennomført på flere måter, grunnet Covid-19. Datainnsamlingen har kommet fra det utvalget som jeg til slutt fikk gjennomført intervjuer med.

Selve oppgavens oppbygging er delt inn i 6 ulike kapitler om belyser ulike deler av oppgaven. Oppgaven har et innledningskapittel som beskriver bakgrunn for mitt prosjekt og min

problemstilling. Videre har jeg et teoretisk rammeverk for prosjektet og en større redegjørelse for metoden jeg har valgt og et vitenskapsteoretisk grunnlag. Funnene presenteres i kapittel 4 og etterfølges av en drøfting av funn opp mot teori og forskning relevant for tema. Avslutningsvis vil jeg oppsummere og finne en konklusjon for hva forskningens resultater har gitt og finne svar på problemstillingen.

2. Teoretisk forståelsesramme

I dette kapitlet vil det komme frem de begreper jeg bruker i denne masteroppgaven.

Kapitlet her løfter opp viktigheten av begrepsforståelse i miljøterapeutisk arbeid. De begrepene som blir gjennomgått i kapitlet gir en større ramme for forståelsen av mine funn og hvordan miljøterapeutisk arbeid med ungdom på institusjon fungerer med tanke på fokusområder og utfordringer.

2.1 Forståelsesrammen i miljøterapi

Miljøterapi er den arbeidsformen man bruker i arbeid med ungdom, spesielt i institusjon. Miljøterapien baserer seg på daglige rutiner som har en forankring i omsorg, behandling eller undervisning. I dette masterprosjektet vil miljøterapi være rettet mot det arbeidet som blir gjort med ungdommer som bor i en barnevernsinstitusjon. Ungdommer som bor på en institusjon, har sine primære omsorgspersoner der; miljøterapeuter (utdannede) og miljøarbeidere (ikke-utdannede). Men i denne oppgaven har jeg valgt å kun bruke ordet miljøterapeut for å gjøre leseopplevelsen lettere. Miljøterapeuter er da brukt som en samlebetegnelse. Miljøterapien i institusjonen handler i hovedsak om å dekke ungdommenes behov, derunder mat, søvn, trygghet, selvrealisering og anerkjennelse (Larsen, 2004).

Miljøterapi er en todelt metode å jobbe etter. Det er sammensatt av miljø og terapi. Miljødelen av arbeidet er selve organiseringen, hvordan vi jobber, tilpasser hverdagen til ungdommene, lager samarbeid med ulike instanser osv. Terapidelen består av arbeidet vi gjør for å skape endring og forandring til en positiv utvikling (Larsen, 2004, s. 22-23).

En stor del av miljøterapien er selve terapien. Miljøterapeuter og miljøarbeidere må «rote» i det vanskelige og sensitive hos ungdommene. På institusjoner er det miljøterapeutene som har de daglige samtalene med ungdommene, både de positive og de utfordrende. Miljøterapi handler om å kunne skape endring og positiv utvikling. Ungdommene som bor på institusjon skal få hjelp til å kunne klare seg selv i voksen alder, på lik linje med en ungdom som bor hjemme hos

prososiale og proaktive foreldre. På institusjonene vil vi se ungdommer som kan anses som skadet i form av å være utsatt for utviklingstraumer. De har gjerne blitt utsatt for krenkelser, omsorgssvikt, overgrep og andre traumer som gjør terapien så viktig for å kunne finne løsninger og muligheter for utvikling. Miljøterapien handler også om hvordan vi samtaler med ungdommene, noe vi kan gjøre gjennom lek, hobbyarbeid, musikk eller som i dette prosjektet; bruk av hund som et verktøy (Kvaran og Holm, 2012).

For å jobbe miljøterapeutisk med sårbare ungdommer i institusjon må man ha en forståelsesramme. En slik ramme er der vår teori, kunnskap og forståelse av menneske møter hverandre (Jacobsen og Gjertsen, 2010). Her kommer den hermeneutiske sirkelen inn (se kapittel 3.3).

Vi har en forforståelse og en kunnskap om en ungdom og dens traumer. Ved å snakke med ungdommene, gjøre ulike aktiviteter med dem, vil våre perspektiver utvides og vi får ny kunnskap vi kan jobbe med opp mot den ungdommen, som igjen lager en ny forståelse av ungdommen. Slik vil det også være for ungdommen selv, at ved å prate og jobbe seg igjennom det som er vanskelig, vil de skape en større forståelse for endring. Miljøterapeutene vil også erverve ny kunnskap med faglige elementer som utvider deres forståelsesramme. Dersom det ikke eksisterer noen forståelsesrammer vil dette være en utfordring, da ny kunnskap vil gjøre at miljøterapeuten endrer perspektiv og oppfatning totalt. Miljøterapeuten vil kanskje da prøve ulike metoder for å jobbe med ungdommen som ikke har noen hensikt for målet man er på vei mot. Forståelsesrammen blir da et fundament som en må være bevisst på og hvordan man vil jobbe miljøterapeutisk med de spørsmålene som da dukker opp (Ellingsen, Jacobsen og Nicolaysen, 2002).

Makt er et ledd i den miljøterapeutiske forståelsesrammen. Som en ramme i utdanning og arbeidserfaring har miljøterapeuter kunnskap om ungdommers behov og samfunnet og systemets fungering (Oterholm, 2004). Miljøterapeuten som har ansvar for en ungdom på institusjon, vil automatisk ha en makt som foresatt. Det vil si at miljøterapeuten har plikt til å sørge for at

ungdommen får sine behov dekt, men samtidig også begrense og beskytte der det er behov for dette, eksempelvis i forhold til rus og kriminalitet, jf. Rettighetsforskriften (2011).

2.2 Relasjon i miljøterapeutisk arbeid

Forskningen i dette masterprosjektet sier noe om hvor viktig relasjon er i miljøterapeutisk arbeid. Relasjon mellom mennesker er viktig for å skape et godt grunnlag for arbeid. Uten å ha relasjon med ungdommene man jobber med, vil man ikke klare å skape de gode samtalene som vil føre til endring. Jo bedre relasjon, jo bedre samtale får man, og igjen kan man da jobbe tettere miljøterapeutisk med ungdommene (Ask og Kjeldsen, 2015).

Ungdom som bor ved en barnevernsinstitusjon, snakker med miljøterapeuter hver eneste dag. Det er da godt å ha en god relasjon med dem slik at man kan gjøre oppholdet på institusjonen så trygt og forutsigbart som mulig. Sårbar ungdom i institusjon trenger tillit og trygghet for å kunne ha en god hverdag på institusjonen. Disse ungdommene har levd korte eller lange perioder av livet sitt i utrygge omgivelser, med tillitsbrudd og relasjoner som har vært uforutsigbare og vanskelige. De har ofte lav tillit til voksne, nettopp på grunn av alle brudd og det vanskelige de har blitt utsatt for. Å jobbe miljøterapeutisk vil da ha store grunnsteiner i bygging av relasjon gjennom respekt, gjensidig tillit, støtte, anerkjennelse, omsorg og kjærlighet (Røkenes og Hansen, 2012).

Forskning viser at relasjon mellom den voksne og ungdommen i barnevernet, har stor innvirkning på ungdommens følelse av medvirkning og egenverd. Ungdommene i en studie gjort på ungdommer medvirkning i 2016 for Fontene Forskning sier at en god relasjon til den voksne gjør det lettere å stille spørsmål og komme med ytringer for eget liv. Ungdommene poengterte også at den beste relasjonen ble bygget over tid og med stabile voksenpersoner som alltid var til stede og sjeldent ble byttet ut; altså et skille mellom en saksbehandler i barnevernets førstelinjetjeneste og en miljøterapeut på institusjonen der de bor (Paulsen, 2016).

2.3 Relasjonen mellom mennesker og hund

Historisk sett er hunden det første dyret vi mennesker dominerte. Ulven er hundens forfader og historien viser at mennesker allerede i steinalderen dominerte disse dyrene for egen bruk (Standstedt og Asp, 2016, s 33). Hunder er nå noe vi i stor grad knyttet opp mot kjæledyr og «menneskets beste venn». Hunder får en lojalitetsrelasjon til mennesker, og da spesielt opp mot de menneskene som anses som en del av deres flokk, en kan se dette opp mot ungdommers lojalitet til egne foreldre. Hundens trygghet gjenspeiler dens relasjon til oss mennesker; desto tryggere tilknytning og relasjon hunden har til oss, jo enklere er det å trene hunden til det vi ønsker å bruke den til, slik som terapeutiske formål (Standstedt og Asp, 2016).

Relasjoner er et av de viktigste elementene vi mennesker har. Det dekker våre behov for anerkjennelse, trygghet og selvtillit. Det finnes flere ulike relasjonskategorier, men de sterkeste vi har er barn-foreldre, ektefeller og nære venner. En annen relasjonskategori er menneske-hund. Egne hunder er for mange et fullverdig familiemedlem og bestevenn og en relasjon som ofte blir sterkt verdsatt av de som har hund selv eller som omgås hunder ofte. Denne relasjonskategorien er noe som blir knyttet til arbeidet i dette masterprosjektet. Hundens relasjon til ungdommene i institusjonen vil da fungere som et verktøy i miljøterapien som profesjonelle kan bruke i det daglige arbeidet (Fine, 2010).

Men selv om vi er dominerende over en hund i den grad vi bestemmer hva den skal gjøre, hvordan den skal oppføre seg og hvordan den skal lystre, er det også en stor grad av tillitt her. Slik som det også er i relasjonsbyggingen i miljøterapien mellom den voksne og ungdommen. I boken Best Sammen, sier Maren Teien Rørvik at det å skape tillit er det aller viktigste vi gjør når vi skal trene hund og bli gode til å være sammen med hunden (Rørvik, Rørvik og Kasin, 2021).

2.4 Tilknytning og tilknytningsforstyrrelser

Tilknytningen og relasjonen mellom menneske og hund har gjennom forskning vist resultater innenfor menneskers følelsesspekter og neurobiologi. Forskningen viser at den relasjonen vi får til hundene er lik den relasjonen og tilknytningen vi får til våre omsorgspersoner i ung alder (Julius, et al., 2012).

Tilknytting kan defineres som et menneskes behov for nærhet, trygghet og anerkjennelse.

Tilknytning er en medfødt evne til å søke og knytte seg til andre mennesker. Våre tilknytningsmønstre, trygg eller utrygg, kommer av hvordan våre behov for tilknytning blir møtt. Dette mønsteret benytter vi oss av når vi vokser opp og møter andre mennesker og viser seg deretter i hvordan vi bygger og holder på relasjoner til andre. Tilknytningen blir sterkere i relasjonsbyggingen man gjør med ungdommene en jobber med. Jo tryggere tilknytning en har mellom ungdommen og den voksne jo mer vil partene åpne seg, støtte seg på hverandre og bli tryggere i situasjoner som er vanskelige (Brandtsæg. Et al., 2012).

Tilknytting kan også trekke inn atferdsmønstre. En persons atferdsmønster organiserer hvordan vi reagerer og knytter oss til vår omverden, slik som andre mennesker. Dersom dette atferdsmønsteret fungerer optimalt, er omsorgspersonene i livet dens trygghet og den trygge basen for eksponering. En slik atferdsmønster eller tilknytning er vanskelig å forandre. Eksempelvis en ungdom som har en utrygg omsorgsbasis vil ut fra denne teorien ha en vanskelig tilknytning til nye mennesker (Jacobsen, 2009).

Tilknytningsteori er en teori som forteller om det psykologiske båndet som dannes mellom ungdommen og en omsorgsperson (Ruud, 2012, s. 50). Her kan vi se på flere faser og mønstre i tilknytning. Trygg tilknytning, når ungdommen er trygg, har omsorgspersoner som tar vare på en og som skaper en god relasjon. Tilknytningen til ungdom miljøterapeuter møter i barnevernet bærer ofte preg av en usikker unntvikkende og en usikker ambivalent tilknytning, men dette gjelder ikke alle. Noen barn med trygg tilknytning kommer også inn under barnevernsarbeid av ulike grunner; slik som rus, kriminalitet eller omsorgssvikt fra voksne som også har gitt dem en

trygg tilknytning i barndommen. Mange har ingen å støtte seg til og har hatt tilknytning til omsorgspersoner som ikke har skapt trygghet, men gjerne frykt. Men i samme sak har de også en lojalitet til sine omsorgspersoner, da det er de eneste de har. Det er derfor frykt blandet med en form for kjærlighet som gjør tilknytningen deres ambivalent og usikker. Deres tilknytning bærer preg av å være svært kontaktsøkende og sterkt avvisende, spesielt til nye omsorgspersoner (Ruud, 2012, s. 54).

Tilknytningsforskning gjort barn, kan ifølge Solomon og George (1999) deles inn i fire ulike kategorier. Disse fire kategoriene kan overføres til ungdommers tilknytning:

- Trygg tilknytning. Der barn kan oppsøke og utforske verden utenfor den trygge basen som en omsorgsperson gir. Barnet kan være nysgjerrig og sjekke ut omgivelsene på avstand og vite at det å komme tilbake til basen er trygt.
- Utrygg unnvikende. Når et barn ikke viser følelser rundt separasjon eller gjenforening med omsorgspersoner. Eksempelvis ved utforsking av nærmiljø ut fra omsorgsbasen og bli hentet inn igjen vil da snu seg vekk fra omsorgspersonen og kanskje fokusere på en leke eller omgivelsene.
- Utrygg ambivalent. Dette er et barn som ikke utforskende. Det er ofte passivt og kan sutre en del. Ved gjenforening kan barnet søke trøst hos omsorgspersonen, men også samtidig skyve den unna og være sint.
- Desorganisert. Dette er et atferdsmønster hvor barnet ikke viser en tydelig retning eller hensikt med det den gjør. Barnet kan gjøre ufullstendige handlinger, fryse i ulike situasjoner, vise urasjonell frykt for omsorgspersoner og ikke vise evne til å håndtere stress.

Ungdom på barnevernsinstitusjoner er en del av et hjelpesystem som skal gi dem den omsorgen de trenger, de behovene de ikke tidligere har fått dekt og videre utvikling til resten av livet. Mange av ungdommene som vi møter i det miljøterapeutiske arbeidet har i spedbarnsalder og de to første årene ikke fått dekt de behov de har for tilknytning. Forskning viser at de to første leveårene våre er de viktigste for å utvikle vår tilknytningssans og hvordan vi videre skal omgås andre mennesker og hva som er rett og galt (Wilkinson, 2019).

Blant de ungdommene vi møter på institusjonen viser erfaring til at flere har tilknytningsvansker eller forstyrrelser. World Health Organization (WHO) sin lite over internasjonal klassifisering av sykdommer (ICD) innen psykiske lidelser, viser til F.94.1 Reaktiv tilknytningforstyrrelse og F94.2 Udiskriminerende tilknytningforstyrrelse som to vanlige diagnoser en ser barnevernsbarn får diagnostisert (WHO, 2022). Diagnosene har likhetstrekk med hverandre gjennom barnets måte å knytte bånd, skape relasjoner og holde på relasjoner. Eksempler på måter tilknytningsskadede ungdom handler mot andre mennesker er plutselig ignorering, fysisk angripe andre uten noen forvarsel osv. Det finnes mye teori på disse typen diagnoser og handlingsmønstre, men flere viser til at ungdommens frykt for mer avvisning fra andre gjør at de heller avviser når de føler kjærlighet og tilknytning til en person (Jacobsen, 2009).

Den reaktive tilknytningsforstyrrelsen viser store tegn på det ambivalente tilknytningsmønstre. Ungdom med denne diagnosen viser ofte tegn til å ikke kunne håndtere sosiale sammenhenger. Ungdommen kan vise emosjonelle trekk på krise og trekke seg tilbake og lukke seg for videre sosial kontakt, eller vise frykt og gå til angrep (Smith, 2002).

En annen tilknytningsforstyrrelse en kan møte på i en barneverninstitusjon er den desinhiberte. Dette kjennetegnes ved at ungdommen søker trøst hos andre når det er trist, men er ukritisk til hvem den søker trøst hos, det kan være en voksen det ungdommen aldri har møtt før eller en som det er trygt på (Smith, 2002).

Innenfor spekteret med tilknytningsvansker og utviklingspsykologi, er det vanlig å snakke om toleransevinduet. Dette er miljøterapeutisk hjelpemiddel som en kan bruke til å vise menneskers aktiveringsnivå innenfor spektrumet; underaktivering, normalaktivering («innenfor toleransevindu») og overaktivering. Normalaktiveringen er det mennesker er og ønsker å være. Det er i normalaktiveringen vi lærer best, er mest oppmerksom i både situasjoner og relasjoner. Overaktivering eller hyperaktivering fører til økt hjertefrekvens, muskelspenning og forhøyet stemningsleie, som i forståelsesrammen i denne studien kan føre til utagering eller irritasjon og sinne. Underaktiveringen, hypoaktivering, er motsatt. Hjertefrekvensen går ned, respirasjonen

saktere og muskelspenningen har resignert. En kan se på denne tilstanden som sen sterk nedstemthet (Nordanger, 2014).

2.5 Kommunikasjon i miljøterapeutisk arbeid

I miljøterapi er kommunikasjon viktig. Kommunikasjon i barnevern handler i stor grad om det å kunne lytte til andre, anerkjenne og bygge tillit og relasjon ut fra dette. Kommunikasjonen er den aller mest grunnleggende delen av arbeid med mennesker. Gjennom god kommunikasjon vil man skape et godt møte og en bærende relasjon, som er viktig for det miljøterapeutiske arbeidet (Røkenes og Hansen, 2012). En god kommunikasjon kan være god informasjonsflyt, imøtekommelse og forståelse, så vel som det å vise medfølelse og sympati for de man kommuniserer med.

En annen del av kommunikasjonsbegrepet som bør trekkes inn i denne masteroppgaven er metakommunikasjon. Denne typen kommunikasjon kan ofte beskrives som kommunikasjon om kommunikasjon (Baltzersen, 2008). Denne typen kommunikasjon er det en vil bruke opp mot hunden, da miljøterapeuten vil snakke til ungdommen gjennom hunden. Eksempelvis: «Når du beveger deg brått på hunden, slik som nå, så ser du at den blir redd og trekker seg unna. Det ser jeg også at du gjør når ting kommer brått på deg...» Da har vi brukt metakommunikasjon, ved å vise hundens tydelige, nonverbale, kommunikasjon og kommunisere til ungdommen hva dette kan bety. Konteksten i det over er da meta, fordi situasjonen man er i omhandler og referer til andre situasjoner (Baltzersen, 2008 s.9).

Lishman (1994) underbygger dette. Hun forklarer dette med symbolsk kommunikasjon. Den symbolske kommunikasjonen innebærer alt fra hva vi har på oss, til hvordan rommet ser ut og hvilken mat vi serverer ungdommene; spesielt de som bor i institusjon. I deres forskning refererer de til de fem sansene våre, der de har plukket ut tre: lukt, berøring og smak. Bestemte lukter kan trigge eller berolige, berøring kan være skremmende, men en god klem kan også lege mange sår. Vår symbolske kommunikasjon kan derfor ha en direkte virkning på ungdommen. Hunden vil også være viktig her da den kan ha en spesiell lukt som bringer frem noe positivt, en myk berøring som er deilig å ta på og hengi seg til ungdommen.

2.6 Dyreassistert terapi

I flere århundre har dyr, da spesielt husdyr som hund og hest vist at de kan hjelpe mennesker i sårbare livssituasjoner. Helt siden slutten av 1700-tallet har dyr blitt brukt i terapismen, først ved bruk av husdyr på et asyl for sinnslidende. De siste 40 årene har forskningen på bruk av dyr i terapeutiske formål vist hva dette har å si for menneskers psykiske og fysiske helse.

Eksempelvis kan kontakt med hund forebygge hjerte-karsykdommer, redusere risikoene for høyt blodtrykk, høy puls og fettstoffer i blodet, samt øke overlevelsessjansene ved alvorlig hjerteinfarkt (Braastad, 2018)

Det er også viktig å se på den lange tradisjonen for bruken av dyr i terapi og at dette ikke har vært ansett som en psykodynamisk metode, men mer et verktøy i den allerede opparbeidede metoden, eksempelvis miljøterapi. Hunden vil i dyreassistert terapi fungere som en med terapeut som aktivt samarbeider med terapeuten og skape et rom for tillit og relasjon mellom ungdommen og terapeuten (Ballureka, Muela, Amiano, Caldentrey, 2014).

Når man skal bruke hunder i sammenheng med ungdom eller andre terapeutiske formål, er det mange ulike faktorer man må vurdere. Eksempelvis hvilke hunder som kan brukes, hvilken kompetanse man må ha på hund og hvordan hunden arbeider. Et av de beste argumentene vi har til å bruke hund til terapeutiske formål, eller i dette prosjektet som et verktøy i samtaler med ungdom, er hunders egenskap til å forstå vår væremåte og atferd. Hunder er gode til å observere våre reaksjoner, både verbale og nonverbale (Fine, 2010).

Fine (2010) har også et godt bilde på hvordan hunder kan hjelpe vår sosiale kompetanse. En fordel vi kan dra gjennom dyreassistert terapi er evnen dyr har til å hjelpe oss mennesker til å lære om riktige sosiale interaksjoner. Og hvordan deres atferd påvirker andre. Dyr, og spesielt hunder, er gode til å gi tilbakemeldinger på sosial atferd hos oss mennesker. De kan logre, slikke

i ansiktet, legge seg inntil og vise hengivenhet. Dette er fordi de er så ærlige og reagerer med en gang på både positiv og negativ stimuli.

Dyreassistert terapi er basert på den emosjonelle kontakten og relasjonen mellom terapeuten (i denne oppgaven miljøterapeuten på institusjon) og hunden og ungdommen og hunden.

Ungdommen kan være en aktiv part i terapien, men også en observerer. Interaksjonen mellom hunden og ungdommen er dog et element i dyreassistert terapi. Den største komponenten i en slik terapiform er støtten og veiledningen hundefører eller terapeuten gjør med ungdommen. Her utgjør terapeuten mellomledet mellom ungdommen og hunden, mellom ungdommen og det indre prosesser som igjen leder til refleksjon og innsikt. Eksempelvis hvordan hunden reagerer på ungdommen når det er aktivert eller lei seg. Hunden blir da et verktøy i terapien og ungdommen er i fokus (Parish-Plass, 2008).

2.7 Dyreassisterte aktiviteter

En underkategori av dyreassistert terapi er dyreassistert aktivitet. Det er de type aktiviteter som går på alt dyr, i denne masteroppgaven; hunder, kan være med på som også har et formål for oss mennesker. Dyreassisterte aktiviteter gir muligheter for motivasjon, undervisning og terapi for å nevne noe; og forskning viser at slike aktiviteter med dyr gir en høyere livskvalitet. I dyreassistert terapi- og aktivitet er det hunder (i dette tilfellet) som må fylle et viss kriterium som igjen har profesjonelle rundt seg som tar oppgaven med opptrening og passer på at ting går riktig i aktivitetene, i mitt tilfelle både for ungdommene så vel som hunden. Et annet argument for denne typen terapi er at dyreassistert terapi og aktiviteter gir flere ferdigheter og muligheter for mer effektive måter å forhindre vold og andre kriminelle handlinger fordi hunders unike egenskaper for å skape relasjoner med mennesker. Gjennom å få ansvar for et annet individ, dekke de behov som hunden har og se hvordan de reagerer på positive og negative handlinger (Arluke, 2010).

2.7.1 Valg av rase, trening og utdanning

Hvilken hund man bør velge når man skal drive med dyreassistert terapi eller aktivitet, er det ikke et konkret svar på. De aller fleste hunderaser kan trenes opp til hva som helst og bli formet av de menneskene den hunden bor hos (Nawarecka-Piatek et al, 2016). De tingene man bør tenke på når man skal velge type hund er:

- Alder
- Størrelse på hunden
- Rasekunnskap
- Hundens underliggende atferd

Alderen har noe å gjøre med opptreningen og mentaliteten til hunden. En valp er jo søt og morsom å leke med og kan også brukes i terapi, men da kun som en lekekompis – nettopp fordi den ikke har fått den treningen den må ha for å bli en terapihund. Størrelse på hunden har noe å si for hva man skal bruke den til.

Eksempelvis er en veldig liten hund ikke like godt egnet som en mellomstor hund til terapi med ungdom, da den lille hunden allerede har et «handicap» med å være liten og derfor automatisk bli den underdanige. Til og med en ungdom som da blir litt for ivrig kan virke skremmende og er da mot sin hensikt i det terapeutiske arbeidet. Som nevnt tidligere må hunden være trygg og stabil mot den voksne, slik at de kommandoer som vi kommer med blir forstått og fulgt av hunden. Mens en veldig stor hund, som kanskje kan virke skremmende vil også ikke være like godt egnet da ungdommen ikke tør å komme nær den. Kunnskap om ulike raser er også viktig for valg av hund til terapeutisk formål. Det å kunne vite litt hva som ligger latent til de ulike rasene er en fordel for de som driver med hund i terapisammenheng. Hvilke raser som ser vennlige ut, hvilke raser som egner seg til bruk. Dette er jo selvfølgelig individuelt og subjektivt erfart, men basert på oppdrettere og atferdsterapeuter på hund er listen nokså lang på hvilke hunder som egner seg og ikke (Nawarecka-Piatek et al, 2016).

Når det kommer til valg av trening, er fokuset først og fremst hva målet med treningen er. Først må man se på hundens generelle helse. Er den frisk, har den smerter, er den vaksinert osv. Dette er for å ta vare på hunden, men også de menneskene en skal arbeide med. En hun som går og har vondt vil i noen tilfeller kunne utagere om den blir tatt på feil plass fordi den har vondt der osv. Treningen i seg selv er ganske individuell. Her ser man på hva man skal bruke hunden til og hvordan den er egnet til dette (Wolfarth og Mutshler, 2016).

Utdanning på området er det flere hundeskoler og hundesenter som tilbyr, og dette er noe som ikke er en offisiell utdanning. Dette forgår i stor grad via ulike kurs som de ulike skolene tilbyr. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Universitetet i Bergen og Astrozoologiseret tilbyr utdanningsløp og emner som gir kunnskap og som kan brukes inn mot master- og bachelorprogram innen dyreassistert terapi.

2.8 Dyreassistert terapi med ungdom med utrygg tilknytning

Dyreassistert terapi (DAT) er forskjellig fra dyreassistert aktivitet. DAT blir praktisert av utdannede profesjonelle, gjerne med utdanning innen arbeid med sårbare ungdom og håndtering av terapihunder. Dyreassistert aktivitet er gjerne praktisert av frivillige som har kurs innen bruk av hund som et hjelpemiddel, slik som besøksvenn. Dyreassistert terapi og dyreassistert aktivitet har begge en terapeutisk effekt på deltakerne, men når vi snakker om terapi må også fører av hunden ha en kunnskapsbase om det å være terapeut (Parish-Plass, 2008).

Parish-Plass (2008) peker også på at dyreassistert terapi har flere aspekter innen målene i terapi:

- Relasjon (mellom menneske og hund)
- Trygghet og vennlighet
- Aksept og Selvtillit
- Empati
- Fysisk berøring

Forskning gjort på slutten av 1990-tallet av legen Judith Lewis Herman (1997) sier at det å kunne komme seg videre etter traumer slik som misbruk og vold er avhengig av den berørtes egne

myndiggjøring. En ungdom som har blitt utsatt for misbruk, vold eller omsorgssvikt har et kontrollbehov. Dette kontrollbehovet kan dekkes innen dyreassistert terapi der interaksjonen mellom barnet/ungdommen og hunden gir ungdommen kontroll over dyret, situasjonen og dem selv gjennom nøye veiledning av terapeuten.

2.9 Økososial tilnærming

Ved bruk av hund som et verktøy i miljøterapi kan man se på det som en økososial tilnærming. En slik tilnærming til miljøterapien er ikke ny og har sine røtter helt tilbake til 1970-tallet i Amerika. Her så de på sammenhengen mellom menneskers holdninger til et hermeneutisk (se kapittel 3.3) og systemisk perspektiv på sosiale problem og sammenheng mellom menneskers levesett og deres miljø. En økososial tilnærming til miljøterapi vil da også ses på som bærekraftig (Matthies, Närhi og Ward, 2001).

Matties, Närhi og Ward (2001), ser på sammenhengen mellom sosial interaksjon, sosial evaluering og økososial tilnærming. Det vil si hvordan disse tre delene henger sammen og danner en bærekraftig tilnærming til sosialt arbeid, miljøterapi. Inn under en slik tilnærming handler det også om demografi, geografi og infrastruktur. Men til denne masteroppgavens teoretiske forståelsesramme vil den økososiale tilnærmingen være bruken av hunder i miljøterapien, som er hovedfokus. Deres forskning ser på samfunnets utvikling; da inn mot det bærekraftige og miljøbevisste.

Närhi og Matties (2001) snakker om den økososiale tilnærmingen i to deler. Den ene delen handler i stor grad om menneskers økologiske systemtenkning. Her under ser de på det sosiale miljøet og sammenhengen mellom det sosiale og det teoretiske; hvordan vi utvikler oss og hvordan samfunnet utvikler seg i takt med hverandre. Den andre delen er hvordan miljøterapeutisk arbeid kan være bærekraftig.

I et økosystemisk perspektiv vil ideer om en økososial tilnærming være menneskers relasjon til miljøet og igjen forstås inn mot miljøterapeutens definisjon om den aktuelle saken, eller i barnevernsfaglig miljøterapi i institusjon, beboeren. En økososial tilnærming vil i miljøterapien se på kompleksiteten, den usikre hverdagen og grensene mellom miljøterapeuten og ungdommen. Dette gir miljøterapeuten grunnlag for å definere det miljøterapeutiske arbeidet en gjør og hvordan dette formes. (Närhi og Matties (2001: 21-22).

Powers, Rinkel og Kumar (2021) poengterer hvordan menneskers relasjoner påvirkes av samfunnet. I et økososialt perspektiv vil dette si at ulike ideologier ikke er satt og at de kan evalueres kontinuerlig i takt med samfunnets endring. Slik som bruk av dyreassistert terapi (se kapittel 2.6).

2.10 Grønn omsorg

Grønn omsorg er en fellesbetegnelse på et tilbud som bønder gir innen omsorg, opplæring, rehabilitering og trening. Dette foregår på gårder rundt om i Norge og i dag er det ca. 700 tilbud i drift nasjonalt. Ruralis – institutt for rural- og regional forskning hadde en forskningsstudie som spurte bønder om deres holdninger til Grønn Omsorg også kalt Inn på Tunet. Grønn omsorg er tatt i bruk i flere kommuner og inneholder alt fra stell av dyr og planter til søm og vev. Det som går igjen i Grønn omsorg er hovedfokuset på trygghet og godt miljø, samarbeid, mestring, samhold, verdiskapning og nettverk (Almås, mfl. 2005).

Grønn omsorg gir også en økning i fysisk aktivitet. Dette viser gode helsefremmende resultater innen både fysisk helse og psykisk helse. Fysisk aktivitet gir kroppen stimuli slik at den bedre kan balansere søvn, hvile og aktivitet. Internasjonale studier viser sammenheng mellom høy grad av fysisk aktivitet gir lavt nivå av depresjon (Kogstad mfl., 2013).

Høgskolen i Hedmark, avdeling for folkehelsefag ledet et forskningsprosjekt i 2013 med fokus på recovery-orientert grønn omsorg. Målet var å undersøke de psykososiale helseeffektene som Grønn omsorg kunne gi. Dette var en kvalitativ forskningsstudie der de intervjuet ungdommer som var en del av den grønne omsorgen. Resultatene deres viste at ungdommene beskrev hjelpere som gjennom klare verdier, grensesetting og støtte ble som en foreldrefigur. De la vekt på at de arbeidsoppgavene de fikk ga mestring og tro på seg selv. Forskningsprosjektet la ikke vekt på de fysiologiske effektene dyr har på mennesker, da dette er noe som er forsket en del på fra før, men snarere hvorfor det har en effekt. Andre resultater fra forskningen sa at dyr ikke dømmes, de aksepterer uansett hvem du er. Ungdommer som ikke stoler på voksne viser mer interesse og er mer takknemlige for dyr, som tar imot omsorg og som gir omsorg. Innenfor resultatspekteret i studien kom det også frem at i løpet av 6 måneder så de en positiv endring hos ungdommene. Flere hadde fått tro på seg selv og troen på mestring og hadde fått motivasjon til å ta en utdanning eller finne seg en jobb (Karlsen, 2013).

Grønn omsorg kan ses som en del av et økososialt perspektiv og en bærekraftig del av miljøterapi.

3. Metode

Forskning er en systematisk arbeidsmetode der man undersøker ulike spørsmål innenfor et spesifikt felt eller tema. Undersøkelsene som gjøres har en plan for hvordan vi finner svar på det vi lurer på ut ifra de spørsmålene som blir stilt. Forskerens datainnsamling og behandlingen av dette må en finne både troverdighet og gyldighet i. Presentasjonen til slutt skal bunne ut i en oversikt over hvordan man har kommet frem til resultatet (Jacobsen, 2015).

I boken Masteroppgaven: Hvordan begynne- og fullføre (2012), sier Everett og Furseth at metoden vi bruker er fremgangsmåten for å komme frem til et resultat. Dette innebærer en strukturert måte å løse problemer på og samtidig erverve ny kunnskap.

3.1 Vitenskapsteoretisk grunnlag

Kunnskapen vi har kan brukes akkurat som vi ønsker. Kunnskapsutviklingen om alt rundt oss, mennesker og samfunn er vitenskap (Aadland, 2011).

Forskning på masternivå innehar et vitenskapsteoretisk grunnlag. Dette er grunnlaget for arbeidet med den forskningsmetoden jeg benytter. Vitenskapen handler om den søken etter sannhet eller gyldigheten av det vi ønsker å finne ut av. Kunnskapsforståelsen og vår oppfatning av ulike fenomener, handler i stor grad om det som er bevist gjennom vitenskap, både nyere og eldre (Thurén, 2009).

Min opplevelse av bruk av hund i miljøterapi er inspirert av en erfaring som jeg tilfeldig gjorde meg ved å ta med hunden på jobb ved en institusjon som jeg arbeidet ved. Da jeg så en av ungdommene der snakke til hunden og ikke minst MED hunden som om den forstod hva den sa. Det gjorde meg oppmerksom på at jeg kanskje kunne forske på dette og på bruken av hund i miljøterapeutisk arbeid med ungdom i barnevernsinstitusjoner. Dette har utviklet seg til at jeg ønsker å se på hvordan vi faktisk kan bruke hunden som et verktøy i miljøterapien og høre med andre i fagfeltet om hva de tenker om det.

3.2 Fenomenologi

Innenfor vitenskapsteorien er fenomenologi det som kommer frem og vises; altså alle fenomener man finner i omverdenen – fakta og vår oppfatning av denne. For å skape et bilde kan man se for seg en gjennomsiktig plast boks. Det er ved bare å se på den med en transparent overflate. Men vi tilegner den ulike funksjoner; størrelse, dybde, hva den skal brukes til, hvilket innhold som skal i boksen. Det er altså de egenskapene vi tilegner det vi ser som utgjør den fenomenologiske vitenskapen vår (Aadland, 2011).

I masteroppgaven her er det jo ikke bokser som er de objektene jeg forsker på, som Aadland skriver om over, men snarere mennesker. Vi mennesker er bare bevegelige vesener som vi alle tilegner ulike funksjoner. Flere funksjoner kan man se gjennom klær, ganglag og ytre, synlig mimikk. Men vi er også subjektive mennesker som har ytringer, som produserer og handler og er et perspektiv på menneskelivet selv (Thommasen, 2006).

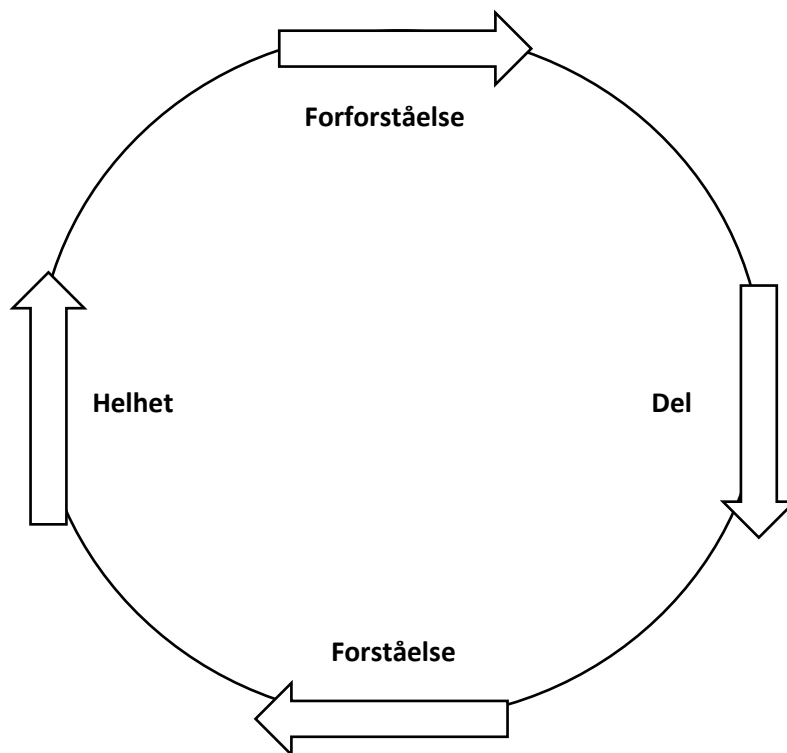
I masteroppgaven intervjuer jeg flere personer innenfor samme fagfelt, men med bakgrunn i egne subjektive synspunkter gjorde det utvalget til en heterogen gruppe, men like fullt et representativt utvalg for oppgaven. De subjektive tolkningene til utvalget er min hovedsakelige datakilde til ny kunnskap innen tema om hund i miljøterapien. Hver person jeg prater med er sitt helt egne individ og ut fra det et selvstendig objekt. Ser man masterteamet innen fenomenologien kan vi si; en hund er bare en pelssledd overflate. Vi tilegner den de egenskaper vi vil at en hund skal ha i miljøterapien.

Fenomenologien er sterkt inngående når jeg driver kvalitativ forskning. Jeg ønsker å høre utvalgets opplevelser, erfaringer og deres tanker om tema; bruk av hund som et miljøterapeutisk verktøy i deres arbeidshverdag, hovedsakelig på en barnevernsinstitusjon.

3.3 Hermeneutikk

Forforståelse og fortolkning er noe vi mennesker bruker når vi skal se på omverdenen. Det er det vi bruker for å kunne tilegne oss ny kunnskap. Hvordan vi tror ting er på forhånd og hva det er vi lærer når vi fordypet oss, vil gjøre vår helhetlige kunnskapsbase større, ofte fordi vi vil få ny kunnskap som endrer vår forståelse og da også vår forforståelse av liknende tema. Vil vår forforståelse bli styrket, eller må vi forkaste tidligere synspunkter? Tidlig i arbeidet med hermeneutikken ble det brukt til å tolke tekster, men i nyere forskning er dette blitt mer allment brukt som teori om det å tolke og å forstå (Thommasen, 2006).

Aadland (2011) har en god forklaring på bruk av hermeneutikk: den hermeneutiske sirkel:

Figur 1. Den hermeneutiske sirkel (Aadland, 2011).

Sirkelen (Figur 1) kan også forklares som en spiral. Figur 1, viser dog en sirkel; og kan forstås ut fra at vår forforståelse er den kunnskapen vi går inn i et tema med. Ved å tilegne seg ny kunnskap og sette dette sammen i ulike deler, skaper vi en bredere forståelse av kunnskapen, som igjen skaper en helhet. Forsker vi videre, vil vår kunnskap være vår forforståelse som igjen vil gi nye deler; ny forståelse og en ny helhet. Etter man har skapt seg en helhet i det man forsker

på, kommer det stadig nye teorier, ny forskning, nye perspektiver som gjør at vår forforståelse av den helheten vi trodde var der blandes med ny kunnskap som igjen forstås og skaper en ny helhet.

I masteroppgaven har også med et hermeneutisk perspektiv. Jeg ønsker å leve meg inn i mitt utvalgs subjektive opplevelse av tema. Jeg ønsker å prøve å forstå andres synspunkter og prøve å forstå og finne helheten fra noen andres kunnskap. Eksempelvis her så har jeg selv en forforståelse av at bruk av hund i miljøterapi er utelukkende positivt. Det er basert på egne erfaringer og egne tanker om hund på generell basis. Men jeg vet at flere andre ikke deler denne tankegangen opp mot bruken av hund og dens egenskaper i miljøterapi. Dette skaper nye deler av kunnskap hos meg som igjen vil gi meg flere kunnskapsdeler og en bedre forståelse av bruken av hund i samtaler inn mot ungdom og en større helhet.

3.4 Forskningsdesign

I masteroppgaven ønsker jeg å finne ut om andre i fagfeltet sine meninger og opplevelser av bruk av hund i arbeidet på institusjon. For å komme frem til et helhetlig svar her var ikke spørreskjema (kvantitativ forskning) et grunnlag jeg ønsket å bruke, da dette ikke ville gi noen inngående svar på ulike syn og erfaringer personer i feltet har. Min problemstilling er grunnlaget for valg av forskningsmetode. Jeg har dybdeintervjuet en atferdsterapeut på hund, og seks miljøterapeuter i ulike sektorer i barnevernet, i tillegg til en sosiolog som tilbyr sine tjenester til barnevernsinstitusjoner og skoler; bruk av hund som miljøterapeut. Dybdeintervju er grunnlaget mitt for å innhente meninger, holdninger og deres erfaringer med bruk av hund (Tjora, 2010).

I de kvalitative intervjuene i dette prosjektet tar jeg også utgangspunkt i et fenomenologisk og hermeneutisk perspektiv. Dette blir presentert i kapittel 3.4, vitenskapsteoretisk grunnlag. Masteroppgavens formål, som tidligere beskrevet er å undersøke hvordan man kan bruke hund i miljøterapeutisk arbeid. Den kvalitative forskningens formål er å kunne ha en samtale om et spesifikt tema og finne ut av andre fagfolks subjektive meninger og tolkninger rundt dette.

Dybdeintervjuene ser på de opplevelser og erfaringer utvalget har basert på deres subjektive meninger (Richards og Morse, 2007).

Samfunnsvitenskapen diskuterer valg av metode og hvordan vi kan komme frem til denne. Utfordringene rundt valg av metode ligger i det å se på gjennomførbarheten, gjerne opp mot problemstillingen til selve forskningen. Dersom jeg skulle sett på hvor mye hunder blir brukt i miljøterapi og til eventuelt hva den blir brukt til, ville en kvantitativ metode vært et bedre valg, men jeg skal frem til informantenes subjektive meninger og erfaringer og velger derfor en kvalitativ forskningsmetode som et mer legitimt valg (Everett og Furseth, 2012).

I 2020 kom Covid-19 og dens restriksjoner med den. Grunnet dette har det vært begrensninger i datainnsamlingen. Det har i perioder vært vanskelig å møtes. Intervjuer med atferdsterapeuten på hund og miljøterapeutene har vært greit å gjennomføre digitalt, men ungdommene som jeg hadde pratet med var ikke komfortable med digital gjennomføring av intervjuer til prosjektet, slik at utvalget som jeg ønsket å ha ikke ble like variert som jeg først hadde tiltenkt. Derfor er det ingen ungdommers subjektive meninger med i dette prosjektet – kun eksempler fra mine egne arbeidserfaringer. I utvalget hadde jeg rekruttert ungdommer, gjennom et tiltak for ungdommer som lever i familier med rus og psykiatriproblemer i Trondheim Kommune. Dessverre ble ikke dette gjennomført pga. Covid-19.

3.5 Litteratursøk

Denne masteroppgaven har et utgangspunkt i litteratur, vitenskapelige artikler og forskning jeg har sett på som relevant for prosjektet i sin helhet, med søkelys på det miljøterapeutiske arbeidet som gjøres i en barnevernsinstitusjon.

For å finne relevant litteratur og tidligere forskningsbidrag, har jeg brukt databaser som Oria.no, Idunn.no, Fontene forskning, Reseach Gate og Google Scholar. Databasene har vært til hjelp på fokusområdet innen miljøterapi. Litteratur om hunden, dens atferd og dyreassistert terapi er

funnet gjennom atferdsterapeutens (informant) kunnskapsbase og litteraturanbefalinger fra egen utdanning. I databasene har jeg søkt på flere kombinasjoner av søkeord, som jeg har funnet relevant: Miljøterapi, hund og ungdom, samtaler med ungdommer, vanskelige samtaler, sensitive tema, hund og atferd, hund og miljøterapi. Jeg har også søkt på samme og tilsvarende ord på engelsk: Social work, dogs and children, animalassisted therapy,. Litteratursøket i forarbeidet mitt ga flere tusen treff, som ga mengder med råmateriale i teori jeg kunne bruke. Jeg så på flere terapiformer som kunne knyttes opp til miljøterapi i barnevernssammenheng, da flere av artikler og forskning jeg har funnet er miljøterapeutisk arbeid med ungdom. Men selv med å snevre inn på denne måten, var det flere 1000 treff, over en tidsperiode på 1 måned, grunnet disponering av tid frem mot levering av masteroppgaven. Tidsrommet ga muligheten for å finne nok relevant litteratur og tidligere forskning, samt snevre det inn til å finne svar på min problemstilling.

Etter videre forskning på treffene bygde jeg opp en base som jeg anså som relevant for min masteroppgave. Jeg har også basert mine søk på norsk litteratur og sett på deres kilder og funnet noe engelsk litteratur på tematikken. Jeg brukte kilder som jeg anså som relevant, herunder forskning og artikler som kunne fortelle om hva miljøterapi er og hvordan en jobber miljøterapeutisk og hvordan hunder blir brukt til terapeutiske formål, gjerne mot ungdom. Dette for å kunne bruke kunnskapsmateriale til å belyse mine forskningsspørsmål og problemstilling. En kort oppsummering av litteratursøket ga en pekepinn på at hunder ikke er utbredt brukt i miljøterapi. Årsaken til dette kan være at hunder er ansett som terapeutiske formål i forhold til pasientrettet behandling og ikke nødvendigvis i barnevernet.

Forskningen som tidligere er gjort på området forholder seg for det meste til miljøterapien og hvordan den er oppbygd - herunder har jeg tatt inn litteratur og forskning som jeg tenker direkte belyser den delen av problemstillingen som går på miljøterapi i barnevernet. Jeg har også funnet forskning på bruk av hund (Stefanini et. Al, 2015) i terapeutiske formål som jeg tenker har relevans til de ungdommene jeg skriver om. Tidligere forskning vil bli presentert i senere kapitler.

Det å finne tidligere forskning på tema denne masteroppgaven handler om, har vist seg å være utfordrende. Det har vært lite eller ingen tidligere litteratur og forskning som ville gi meg svar på problemstillingen eller forskningsspørsmålene mine, ved direkte søk inn mot barnevernssektoren. I arbeidet med å finne relevant litteratur, har jeg fokusert mest på hvordan jeg kan dra paralleller inn mot de erfaringer jeg har og de uttalelser informantene mine har kommet med. Det finnes flere artikler, bøker og forskning på hvordan miljøterapeuter jobber miljøterapeutisk med ungdom.

3.6 Intervjuguide

Intervjuguiden (Se vedlegg 3 og 4) min har blitt til underveis i startfasen av prosjektet og utviklet i det videre arbeidet. Det ble laget to intervjuguider; en til de med barnevernsfaglig bakgrunn og en til de med spesifikk kompetanse på hund. Grunnlaget for dette var at jeg i intervjuene hadde forskjellig fokus på hvordan de i barnevernet tenkte at hunder kunne brukes og deres subjektive syn på dette. De med mer kompetanse på hund ønsket jeg svar på hvordan hunder faktisk kan brukes og hvilke utfordringer og arbeidsoppgaver en må gjøre for å kunne gjennomføre miljøterapeutisk arbeid med bruk av hund. Jeg utformet spørsmål som kan besvare min problemstilling. Her så jeg på hvordan jeg kunne tilegne meg mest mulig kunnskap rundt utvalgets subjektive meninger, holdninger og kompetanse.

Jeg har valgt dybdeintervju som intervjumetode, og hadde derfor en plan på en lengre intervjuguide. Underveis innså jeg at det å ha en lang intervjuguide kunne by på utfordringer, blant annet det å bli fastlåst til spørsmål og ikke ha en flytende samtale. Jeg valgte å dele opp intervjuguiden i tre deler, basert på Tjora (2010) sin modell på intervjuguide til dybdeintervju der han deler dette inn i flere deler for å gjøre det enklere for seg selv og informanten. Jeg har valgt å legge meg på en mer fri samtale rundt mitt tema, men å bruke spørsmålene i intervjuguiden som en rettesnor for å hele tiden holde relevansen. En kan si at intervjuguiden min var semistrukturert og som jeg synes ga en god balanse mellom meg og informantene, med en oppdeling i oppvarming, tema og avslutning (Johannessen, 2016).

I oppvarmingsdelen presenterte jeg meg selv, snakket kort om formålet, innhentet samtykke og informerte om deres rettigheter, for å understreke det de allerede hadde fått tilsendt i informasjonsskrivet. Oppvarmingsdelen inviterte også intervjuobjektet til å stille spørsmål i forkant og bygge relasjonen mellom oss og avklare deres rolle i studien.

Temaspørsmålene var den delen av intervjuet som hadde hovedfokuset og er en videreføring av oppvarmingen. Her valgte jeg å stille det første spørsmålet og la samtalen flyte mellom meg og intervjuobjektene. Videre brukte jeg spørsmålene som oppfølging til det de sa, og i mange situasjoner svarte de på det i samtalen uten at jeg trengte å spørre.

Avslutningsvis spurte jeg om hvordan deres opplevelse rundt intervjuet var og informerte om prosjektets videre gang. Intervjuguiden ligger som et vedlegg 3 og 4 for masteroppgaven.

3.7 Utvalg, utvalgsmetode og kriterier

Utvalget er valgt ut fra problemstillingen. Hovedmålet var å finne ut hvordan hunder kan bli brukt i miljøterapeutisk arbeid i en barnevernsinstitusjon. Som et ønske for et mer variert grunnlag hadde jeg et håp om å få med ungdommer som bor i institusjon, men dette viste seg å bli vanskelig, dette som beskrevet over, i hovedsak på grunn av Covid-19.

Informantene mine ble hentet inn ved å sende e-poster til flere institusjoner innen barnevernet. Det kom flere positive svar, men også noen som ikke valgt å svare. Jeg endte opp med åtte informanter. Tre som har miljøterapeutisk bakgrunn ifra barnevernsinstitusjon, tre som jobber med hovedfokus på ettervern; men som hadde bred erfaring fra miljøterapi i institusjon . I tillegg har jeg også en atferdsterapeut på hund og en sosiolog som jobber med å leie sine tjenester til institusjoner for bruk av henne og hennes hund i miljøterapeutisk arbeid med ungdom. Alle åtte informantene er kvinner og er kategorisert i to grupper; miljøterapeuter og fagfolk på hund.

Utvalget ser jeg på som valide, da de har den erfaringen med miljøterapi som jeg ønsker å se på i tillegg til at flere har erfaring med bruk av hund opp mot fagfeltet. Kriteriet for å kunne bli med i prosjektet var at de hadde erfaring med miljøterapi og institusjonsarbeid. Det å ha hund selv var ingen kriterium, men jeg ønsket å se på deres synspunkter og erfaringer med bruk av hund i miljøterapi.

Atferdsterapeuten er hentet fra Hundesenteret AS i Trondheim. Det er ei jeg har god kjennskap til gjennom min kompetanse på hund selv. Mitt kriterium for å ta med henne i utvalget, var for å kunne se på den delen av det som kun handler om hund, atferd og hva man må tenke på ved å kunne bruke hund i arbeid med ungdom. Dette er viktig for masteroppgaven fordi det er mange aspekter man må tenke på ved bruk av et tredjeparts verktøy som dette, spesielt siden dette også er et levende vesen.

Informantene fikk tilsendt informasjon om masteroppgaven (se vedlegg 1 og 2). Her står det beskrevet hva oppgaven innebærer og hvordan deres deltakelse vil bidra til resultatet. Informasjonsskrivet har en grundig innføring i at deres deltakelse er frivillig og at de hadde muligheten til å trekke samtykke når de skulle ønske dette. Med dette ville det innebære å slette datamateriale som inneholdt deres meninger og beskrivelser. Det er nok flere instanser i barnevernet som har kunnskap om miljøterapi og kan se hundens deltakelse i dette i egen praksis. Men for å holde antall informanter innenfor et overkommelig antall, samtidig se på representativiteten i det, ble utvalget, som beskrevet over det endelige valget, basert på masteroppgavens omfang og arbeidet med analyseprosessen (Richards og Morse 2007).

Alle i utvalget ga et skriftlig samtykke til å delta. De fikk også informasjon om min konfidensialitet til den informasjonen som ble gitt. Det var viktig for meg at alle i utvalget skulle føle seg trygge til å delta i prosjektet, og at dette ikke kom til å påvirke deres arbeid, arbeidsplass eller kollegaer (Tjora, 2010).

3.8 Gjennomføring av datainnsamlingen

På grunn av for Covid-19 har det vært mulig å gjennomføre intervju digitalt. Dette har blitt gjort primært gjennom Microsoft Teams eller Zoom. Intervjuene har blitt tatt opp via en taleopptaker-app som kun er knyttet til min telefon. Lydopptakene har blitt lagret på en harddisk og slettet fra telefonen, da sikkerheten bedre blir ivaretatt på en ekstern enhet kontra en telefon som er med over alt. Intervjuene ble gjennomført vårparten 2021, med unntak av et intervju som ble gjennomført i november 2021.

3.8.1 Intervjuene

Datamateriale ble samlet inn via dybdeintervju, som hadde en varighet på mellom 50 og 90 minutter. Utvalget bestod av, som beskrevet over, seks informanter av miljøterapeuter og en atferdsterapeut på hund og en sosiolog med erfaring innen bruk av hund i miljøterapien. Gjennomføringen ble på grunn av Covid-19 grundig planlagt ut fra gjeldende restriksjoner. Alle bortsett fra to intervju ble gjennomført på en digital plattform.

Vi snakket om masteroppgavens formål og mine tanker om fremtiden med tema, noe de også hadde fått i informasjonsskrivet som ligger vedlagt denne oppgaven. Jeg bygde relasjon mellom meg selv og intervjuobjektet ved å fortelle hvem jeg er og min erfaring rundt bruk av hund i miljøterapi. Stemningen i intervjuene var gode hele veien, og jeg tror jeg fikk alle i utvalget til å slappe godt av. For min egen del hadde jeg forskjellige intervjuguider til de to ulike informantgruppene, miljøterapeutene og fagfolk på hund. Miljøterapeutene har en intervjuguide som gikk på deres subjektive meninger om bruk av hund i miljøterapien. Atferdsterapeuten hadde et mer spesifikt formål om faktabasert kunnskap rundt bruken av hund, dens atferdsmønster og terapeutens kunnskap om miljøterapeutisk arbeid med hund. Selv om informantene fikk forskjellig intervjuguide var oppbygningen, som beskrevet over, den samme. Spørsmålene ble holdt korte og konsise, slik at jeg ikke var en rettesnor for det de skulle si og de fikk utfolde egne tanker om tema (Kvale og Brinkmann, 2017).

Til å samle inn datamateriale brukte jeg en lydopptakerapplikasjon på min telefon. Materialet ble i etterkant av opptaket lagret på en ekstern harddisk som bare jeg hadde tilgang til. Bruk av lydopptaker kan ha flere fordeler og ulemper. Fordelen med å bruke lydopptak, er at hovedfokuset hele tiden kan være på informanten og ikke å sitte og skrive det den sier. Ulempene er ikke bare lagringen av data og sikkerheten av dette, men også forstyrrende elementer som kan komme ved at dette er en applikasjon på en telefon: meldinger, innkommende samtaler og andre varsler (Tjora, 2010). Dette ble løst ved å sette telefonen i flymodus, som var et godt forslag fra en medstudent som hadde vært inne på samme dilemma.

Informantene hadde fått informasjon på forhånd om mitt ønske om å ta opp samtalen vår og var en del av det skriftlige samtykke de måtte skrive under på. Lydopptakene ble lagret og anonymisert som miljøterapeut A, miljøterapeut B og så videre. Atferdsterapeuten ble lagret uten bokstav og sosiologen som miljøterapeut S. Lydopptakene var tilfredsstillende nok til datainnsamlingen og det ble det ikke gjort notater i intervjuene – dette ville tatt mye fokus bort fra selve intervjuet også.

Intervjuets hoveddel om tema; hund i miljøterapien, har mitt hovedfokus, da det var her jeg stilte spørsmål ut fra det jeg faktisk lurte på i forhold til problemstillingen. Her ønsket jeg å få frem essensen av informantenes subjektive mening om arbeid med hund i miljøterapi. Jeg stilte åpne spørsmål, slik at det var enklere for meg å få et mer utdypende svar enn det jeg hadde ville gjort ved lukkede spørsmål (Tjora, 2010). På en slik måte fikk også informantene selv bestemme hva de ville si og ikke bli styrt i en retning som jeg bestemte. Det som gjorde gjennomføringen vanskelig, var i forhold til mimikk og kroppsspråk da intervjuene i stor grad ble gjennomført digitalt var det vanskelig for meg å se deres kroppsspråk, selv om vi kommuniserte via video. Igjen var det nok også enklere å gjennomføre et digitalt intervju da det kan være enklere og 'gjemme seg' bak en skjerm, selv om man kan se hverandre på video, det er ikke så skummelt som å møte noen ansikt til ansikt, spesielt der en ikke kjenner hverandre.

I avslutningen gikk vi gjennom intervjuet og hadde en samtale om opplevelser av selve intervjuet. Selv satt jeg igjen med samme opplevelse etter alle intervjuene: jeg hadde et særdeles godt grunnlag for masterprosjektets resultat gjennom mye kunnskap og flere synspunkter. Jeg følte selv at jeg satt igjen med et godt inntrykk av flere fagpersoners subjektive mening og at dette både bygget opp og samtidig utfordret min problemstilling. I tillegg hadde jeg fått oppbygd et godt tillitsgrunnlag og hadde validitet i mine spørsmål og de svarene jeg fikk. En konkludering av hele gjennomføringen av intervjuene, må være at det å bruke hund i miljøterapien er noe som engasjerer og som blir sett på som nyttig, dersom man bruker det riktig og har kompetanse på dette.

3.9 Analyse av data

Tjora (2010, s 155) har en god forklaring på analyse av data. Han sier at det å analysere et datamateriale er noe man gjør for å øke kunnskapen om et tema eller et avgrenset område.

3.9.1 Transkribering

Transkribering av råmaterialet gjorde jeg manuelt ved å skrive ned det som ble sagt på min PC. Etter å ha undersøkt flere metoder for å transkribere, både manuelt og det å bruke en tredjepart, anså jeg det mest sikkert for personvernet å gjøre jobben selv. Transkriberingen ble også gjort i norsk bokmål, for å unngå dialekter, for anonymisering og det å enklere klare å forstå egen transkribering for videre arbeid.

Råmaterialet ble først delvis transkribert, der jeg fokuserte på det viktigste i hvert intervju. Tenkepauser, digresjoner og uttrykk som informantene kom med underveis. Dette var noe som gjorde arbeidet videre enklere og det jeg utelot fra transkriberingen så jeg på som lite resultatbringende til min masteroppgave. Koding i dataprosessen ga rom for en detaljorientering, som igjen gjorde at jeg valgte å gå tilbake til intervjuene og fulltranskribere (Tjora, 2010). Transkriberingene ble lagret anonymisert på en harddisk og kategorisert under informantnavn som IA, IB osv..

3.9.2 Analyseprosessen

Etter å ha sett på flere typer analyser endte jeg opp med en stegvis – deduktiv induktiv metode (Tjora, 2010, s 155). Analyseringsmetoden bruker råmaterialet som man får inn via dybdeintervjuene og lager grupperinger som man kan dra teorier ut av. I metoden ser jeg det empiriske materiale opp imot eksisterende teoretiske tilnærminger om tema og får igjen en bredere forståelse; jf. Den hermeneutiske sirkelen.

Metoden, slik som beskrevet av Tjora (2010) i en masteroppgave som denne, vil gi en systematisk arbeidsmetode for råmaterialet man har innhentet. Datamaterialet må bearbeides gjennom en transkriberingsprosess. I prosessen dukker det opp spørsmål om hva som er viktig å ha med, om man skal analysere alt eller bare deler. Det er viktig å se på validiteten og gyldigheten i det materiale man har fått ut ifra problemstillingen.

Underveis i analysen av mine intervju ble jeg noe usikker på hvilke svar jeg kunne vurdere i forhold til masteroppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Jeg så på flere intervju opp imot hverandre, ettersom flere hadde et likt utgangspunkt før intervjuene startet. Resultatet var at kombinert mellom intervjuene hadde jeg fått et godt materiale som jeg kunne stille habilitet i forhold til deres meninger og erfaringer, og som jeg kunne bruke videre i min masteroppgave. Det var også gøy for meg å se på de atferdsterapeutenes holdninger til bruk av hund i miljøterapeutisk arbeid med ungdom.

Selve transkriberingen av råmaterialet var en enorm jobb, noe som overasket meg i større grad enn først antatt. Intervjuene i seg selv var mellom 50 minutter og 90 minutter. Lange intervjuer å transkribere, som resulterte i et stort materiale å jobbe med. Kodingen av dette tok og en del arbeid og spekteret ble enormt, omfattende og krevende å kvalitetssikre. Men i prosessen fant jeg flere ord og uttrykk som gikk igjen i intervjuene. I de i alt 8 intervjuene hadde jeg mellom 50 – 100 koder i hver transkribering. Totalt sett over 500 koder. Gjennomførbarheten av så mange koder til omfanget av denne masteroppgaven, gjorde at jeg måtte gå flere runder for å finne de

viktigste kodene jeg kunne kategorisere. Tjoras (2010, s 160) teori om temabasert empiri ble en rettesnor for kodingen.

Kategorisering er en samling av kodene som jeg har fått i transkriberingen. Dette gjorde det videre arbeidet mitt noe enklere, fordi jeg kunne sette det i et større system gjennom en god struktur. Jeg brukte problemstillingen min som rettesnor og fant frem til følgende hovedkategorier og underkategorier (merket i kursiv):

- Miljøterapeutisk forståelse
 - o *Kommunikasjon mellom mennesker og hunder*
 - o *Hundens påvirkning i den miljøterapeutiske forståelsen*
- Relasjon i miljøterapien og hundens effekt på relasjonsbygging
 - o *Motivasjon*
- Den utfordrende miljøterapien, mellomrommet
- Kompetanse på hund
 - o *Risikovurdering ved bruk av hund i miljøterapien*
 - o *Kompetanse på kulturperspektiv*
 - o *Allergier og hygiene*
 - o *Det økonomiske perspektivet*

Disse kategoriene hjelper meg til å gi den valgte forståelsesrammen et empirisk grunnlag, noe jeg vil komme tilbake til i kapitlene under om mine resultater. Det som var noe utfordrende for min egen del var å knytte teori opp mot det empiriske grunnlaget. Det finnes ikke mye tidligere forskning om å det å bruke hund i miljøterapien, slik jeg ser det. Teorier og annen forskning om hund som et terapeutisk verktøy ble derfor det jeg har valgt å se det litt opp mot.

3.10 Kildekritikk og etikk

Rent kildekritisk har jeg prøvd å finne for det meste bøker og artikler i vitenskapspublikasjoner for å kunne bidra til påliteligheten av mitt prosjekt. Jeg har sett på om kildene er til å stole på (troverdighet), om den er objektiv i forhold til tema, om jeg har funnet annen forskning som strider mot kilden og om kilden er egnet i forhold til å finne svar på problemstilling (Allern, 2015). I denne sammenhengen har jeg funnet veldig lite kilder som strider mot hverandre og har ikke hatt denne utfordringen.

Jeg har også prøvd å holde meg til så ny forskning og nye kilder som mulig, gjort fra 2000-tallet og utover, men samtidig sett på eldre artikler for å se på nyanseringen av tema. En kan drøfte om kildene mine bidrar til å belyse svakheten med metoden som er valgt. Finnes det mer kunnskap om dette en plass som ikke har fått kommet frem i lyset? Det kan jo forskes på i seg selv, gjennom Grounded Theory (Charmaz, 2014). Men jeg valgte å gå bort fra dette da det ville tatt ekstreme mengder med tid.

Etikkperspektivet drar jeg inn spesielt til min egen rolle som forsker og til informantene. Informantenes relasjon til meg var viktig for å kunne belyse deres subjektive meninger og tanker om tema. «Nærheten» mellom meg og mine informanter ble utfordret ved bruk av digitale plattformer, men gjorde den mindre «skummel» fordi vi ikke satt i samme rom.

Vår (min og informantene) teoretiske bakgrunn kan man si hadde nok så likt utgangspunkt når vi inngikk samtale. Jeg måtte være bevisst til egne holdninger og tanker om tema, slik at jeg ikke lot dette speile for mye igjennom til informantene.

Min forforståelse for tema var utelukkende positiv. Selv har jeg brukt egen hund i mitt arbeid på institusjon og hatt gode erfaringer med dette. Etisk sett har jeg måttet flytte mitt subjektive fokus over på et objektivt fokus, for å kunne finne balansegangen mellom egen erfaring, andres erfaringer og meninger og tidligere relevant litteratur og forskning gjort på området eller i nærliggende områder til tema.

For å ivareta utvalgets personvern, søkte jeg om lov til å skrive dette masterprosjektet til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD (Se vedlegg 5), dette er regulert i de etiske prinsippkrav som en organisasjon som NTNU må ha for at deres tilsatte og studenter skal få skrive større prosjektoppgaver. Dette er da pålagt oss studenter å gjennomføre. Meldeskjema ble fylt ut og dokumentasjon sendt inn, i tillegg til at alle data ble anonymiserte.

Kvalitativ forskning gir et større rom for å forholde seg til opplysninger fra informantene, enn i kvantitativ forskning og spørreskjema. Anonymiseringen av datamateriale var utfordrende fordi jeg hele tiden hadde et bilde av hvem som hadde gitt de ulike intervjuene. Hele utvalget hadde et skriftlig samtykke de kunne trekke tilbake uten noen form for konsekvens og de fikk på forhånd vite alt om hva det innebar å være deltaker i denne masteroppgaven. Tidligere har jeg nevnt også at mine intervjuer og transkriberinger av disse ble lagret på en harddisk som kun jeg har tilgang til, noe som gjorde at kravet om anonymisering også ble møtt.

3.11 Troverdighet og pålitelighet

Å sikre kvalitet i forskningen til en masteroppgave vil si å komme frem til troverdigheten av det empiriske materialet man har innhentet. Det viser til påliteligheten til egne informanter, habiliteten min og deres og et etisk perspektiv til tematikken og overførbarheten av materiale til problemstillingen i resultatet. I tillegg kommer også kildekritikken for det teoretiske grunnlaget.

Forskning skal kunne bli kvalitetsvurdert (Tjora, 2010). Dette vil si at en må se om forskningen i seg selv er troverdig og om den er pålitelig og overførbar.

Som masterstudent ved Master i Barnevern er nok tematikken rundt det å arbeide med ungdom i vanskelige livssituasjoner det som engasjerer meg. Jeg har subjektive opplevelser om faget, yrket og ikke minst også min lidenskap for hund. Dette gjør det utfordrende for meg å være objektiv når jeg forsker på tema, nettopp fordi min forforståelse og ønske om resultat sitter så sterkt. Min rolle i masteroppgaven har for meg derfor vært viktig. Jeg hadde før jeg startet å intervjuet et

bilde på hvor bra en hund kan være som en forlengelse av meg som miljøterapeut, basert på de erfaringer jeg har gjort meg tidligere. Det var derfor viktig for meg å finne informanter til utvalget mitt som kunne drøfte i motsatt retning av det jeg tenkte. Derfor ble jeg også veldig glad for de informantene som stilte opp som sa de hadde hatt en del negative opplevelser med hund, både privat og på jobb. Dette gjorde jeg bevisst for å nyansere og skape en større troverdighet og pålitelighet til min visjon. Fordelen min ved prosjektet er min kompetanse på hund og hundehold. Her kunne jeg drøfte litt med informantene mine opp og ned hva som kreves for å bruke en hund i miljøterapi. Mine informanter er både bekjente av meg, men også noen ukjente, helt vilkårlig utvalgte mennesker. Transkriberingen min gjorde jeg i tråd med de rådene som Tjora (2010) kommer med (fulltranskribering) og samtidig bruke Richards og Morse's (2007) råd om det å kun være objektiv i transkriberingen; kun skrive ned nøyaktig slik det sies.

En tidligere masterstudent i Barnevern har sett over både forarbeid i intervjuguidene og transkriberingene som jeg har gjort, for å se på om jeg holdt meg unna ledende spørsmål og samtidig se på om min subjektivitet kom frem for mye i transkriberingen. Ut fra tilbakemeldingen, som innefattet mye objektivitet i transkriberingen og spørsmål som ville gi meg svar på problemstillingen, ser jeg masteroppgaven og dens innhold som pålitelig.

Gyldigheten til en masteroppgave viser til en stor grad av åpenhet for de valgene man tar i forskningen. Forskerens redegjøring av sine valg og hvordan forskeren har valgt å legge opp prosjektet, i denne sammenheng en masteroppgave, er viktig for resultatet. Resultatet er en oppbygning av teori, tidligere forskning og kunnskap til emnet, som tidligere nevnt har vært utfordrende med tanke på lite forskningsbasert materiale, spesielt i norsk barnevern.

Internasjonalt er det minimal forskning på at hunder har blitt brukt som verktøy i ulike typer terapi, som dette prosjektet gjør, noe jeg kommer tilbake til. Jeg har prøvd å være så åpen som mulig når det kommer til mine forsknings- og metodevalg og prøver å la dette komme godt til syne i masteroppgaven.

Dersom man skal drøfte prosjektoppgavens gyldighet og pålitelighet kan vi dra inn om forskningens overførbarhet (Tjora, 2010). Er det slik at de informantene jeg har hatt gir et representativt svar for dette tema, da satt i en barnevernsfaglig kontekst? Målet har ikke vært å skape nye teorier, som er en del av den stegvis deduktiv induktive metoden til Tjora (2010, s 164). Jeg har ikke selv hatt et grunnlag for å kunne gjøre dette på bakgrunn av at det er lite forskning som kan støtte opp dette. Selv om jeg ikke har laget nye teorier velger jeg å tro at den forskningen jeg gjør her kan bidra til videre forskning på hunden i miljøterapeutisk arbeid i barnevernet og at forskning gjort på hund i terapeutiske formål i andre settinger enn barnevernet, kan være overførbart til miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner.

4. Presentasjon og drøfting av resultat

Dette kapitlet viser en presentasjon av mine funn i forskningen. Gjennom å belyse informantenes svar i intervjuene, og hvordan jeg selv tenker om bruk av hund i miljøterapeutisk arbeid, vil jeg knytte dette opp til eksisterende litteratur om en slik bruk av hunden.

Informantenes erfaringer og refleksjon rundt bruk av hund i miljøterapi vil bli presentert i de ulike kategoriene, nevnt i Kapittel 3, Metode. Sitater fra informantene har blitt forenklet og anonymisert, slik at det er enklere å lese det. Pauser, reaksjoner mm. ikke er med her.

I tillegg har jeg valgt å diskutere funnene underveis i dette kapitlet. Dette for å gi et bredere perspektiv på mine funn og enklere kunne knytte dem opp til problemstillingen.

4.1 Presentasjon av informantene

Seks av mine informanter kom fra flere felt innen barnevernet, men fellesnevneren er miljøterapi med ungdom. Atferdsterapeuten på hund og sosiologen som leier ut egne miljøterapeutiske tjenester har også bred erfaring med arbeid med ungdom. Mine informanter er hovedsakelig hentet inn fra Midt-Norge og Øst-Norge. Informantene har blitt navngitt med bokstaven I (for informant) og så i en alfabetisk orden, for å skille dem. Den alfabetiske ordenen har ingen relasjon til deres egentlige navn.

Informant 1 (IA) er sosionom. Informanten har jobbet mange år som miljøterapeut i barnevernsinstitusjon og har også erfaring som saksbehandler i barnevernet. Informanten har bred erfaring innen miljøterapi med ungdom og spesielt de med sammensatte behov. Hun har hatt hunder i oppvekst og også vært hundefører i militæret.

Informant 2 (IB) miljøterapeut i ettervernstiltak. Utdannet sosionom og har vært miljøterapeut i 9 år. Informanten har god erfaring innen miljøterapeutisk arbeid med ungdommer i sårbare livssituasjoner. Informanten har også arbeidet med enslige mindreårige og som oppdragstaker for miljøterapeuteneheten i en kommune. Har også erfaring med rus og rehabilitering. Har ikke hund selv, men har katt og drar paralleller fra et dyr til et annet.

Informant 3 (IC) miljøterapeut i ettervernstiltak. Utdannet barnevernspedagog og videreutdanning i nettverksmøter og narrativ videreutdanning. Har god erfaring med

miljøterapeutisk arbeid med ungdom i barnevernet. Har ikke hund selv, men har erfaring med arbeid med hund gjennom en ungdom hun hadde oppfølging på, som hadde hund i familien som ungdommen var knyttet til.

Informant 4 (ID) er utdannet vernepleier og har arbeidet med ungdom i ettervern de siste 15 årene. Har også god miljøterapeutisk erfaring etter å ha jobbet ved en kommunal barnevernsinstitusjon samt å ha vært besøkshjem. Hun har hund selv. Har brukt egen hund i arbeidssammenheng som et miljøterapeutisk hjelpemiddel, da som en turpartner for ungdom som ønsker å bli med på dette.

Informant 5 (IE) er rådgiver i fosterhjemstjenesten. Informanten er utdannet sosionom med videreutdanning i familierapi. Informanten har lang fartstid med arbeid med fosterhjem. Har god erfaring med miljøterapeutisk arbeid. Har arbeidet over 10 år i barnevernsfaglig sektor, både i institusjon og fosterhjem. Hun har hund, men har ikke brukt dette noe i jobbsammenheng.

Informant 6 (IF) er fagleder ved en institusjon. Har utdanning som sosionom og familierapeut og har lang erfaring med jobbing i institusjon. Har arbeidet i 17 år i med miljøterapi på institusjon. Har hund selv og har stor tro på at dette fungerer for ungdom som profiterer på det.

Informant 7 (IG) er atferdsterapeut på hund. Informanten har flere utdannelser; barne- og ungdomsarbeider, fysioterapeut på mennesker og dyr, lærer i helse og oppvekst med videreutdanning i spesialpedagogikk, styreleder ved et hundesenter, har også videreutdanning i dyreassisterte intervensjoner med og uten hund, samt instruktørutdanning på hund. Informanten har lang og bred erfaring med hund, hundehold og handling (hvordan man bruker hunden i ulike settinger). Informanten arbeider også ved en skole der hun er mest med ungdom som har spesielle behov og der bruker hun hundene sine aktivt i arbeidet med dem.

Informant 8 (IH) er utdannet sosiolog i bunn. Informanten har utdanning som terapihundefører og hunden er sertifisert terapihund. Informanten leier sine tjenester til ulike skole og barnevernsinstitusjoner på Østlandet for miljøterapeutiske formål. Informanten har lang erfaring innen miljøterapi med ungdom i ulike sektorer.

4.2 Miljøterapeutisk forståelse

Miljøterapeuter i barnevernsinstitusjoner jobber utelukkende med miljøterapeutisk arbeid med sårbare ungdom. Den største delen av miljøterapeutisk forståelse er kommunikasjon. For å kunne jobbe miljøterapeutisk vil det å prate med ungdommene være nøkkelen for å gjøre noe sammen, eksempelvis med en hund til stede. Noe som underbygges av informantene.

Informant IA: «Som miljøterapeut i institusjon har jeg selv klare tanker om hvordan jeg gjør dette. Samtaleteknikk er det jeg tenker på som hvordan vi prater, hvordan vi bygger opp samtaler og hvordan vi forholder oss til den vi snakker med. Dersom vi ser bort i fra hunden som et verktøy jeg kan ta frem i mine samtaler med ungdom er det en god del andre ting jeg også kan dra nytte av som jeg bruker opp mot den enkelte ungdommen jeg møter. Jeg har måtte ta flere valg, flere både upopulære og ubehagelige samtaler med dem. Det viktigste for meg er å være godt forberedt inn i samtaler jeg vet kan trigge, vet kan være vanskelige og vet at kan skape kaos i hodet til ungdommen som den verken forstår eller vet hvordan den kan løse opp i».

Her er det kreativiteten som setter grenser, og samtidig relasjon, tillit og trygghet som spiller inn. Informantene poengterer at hver ungdom er forskjellig og de verktøy som tas i bruk for å kunne ta en vanskelig samtale med en ungdom er ikke nødvendigvis alltid lik.

Informant IA hadde dette å si om hvordan informanten prater med ungdommer:

«Jeg velger å være ærlig med ungdommene. Gjerne der jeg ønsker å ta opp noe som er personlig og som jeg bekymrer meg over. Det er ganske mange ting jeg tar til betraktning, som alder, kjønn og modenhet. Men jeg velger alltid å være ærlig og direkte i forhold til hvilke konsekvenser det får ved å føre vanskelige samtaler. Eksempelvis om man prater om noe som ungdommen har gjort som kan være straffbart så snakker jeg ofte om konsekvenser, informerer, ønsker at ungdommen skal tilegne seg kunnskap som kan hjelpe den til å ikke ta valg som gir store negative konsekvenser. Det er også viktig for meg å høre på ungdommene og deres opplevelser for å kunne føre samtalen enkelt.»

Miljøterapeutisk, er relasjonskompetansen mellom mennesker og mennesker og hund viktig, når man skal bruke hunder som verktøy. En god relasjon skaper trygghet og tillit, spesielt hos sårbare ungdommer. Erfaringer tilsier at det å skal ha en samtale med en ungdom, som ikke ønsker dette ofte ikke går, nettopp fordi ungdommen er utrygg i situasjonen

Ungdommer som har tilknytningsvansker kan ofte ha andre komplekse diagnoser i tillegg, som gjør det ganske utfordrende å ha lange meningsfulle samtaler med og som gjør miljøterapien noe mer utfordrende. Dette kan være fordi det er vanskelig for dem å forstå begreper eller vanskelig å konsentrere seg om noen andre. Spesielt utfordrende er miljøterapeutisk arbeid om vanskelige tema; som for eksempel deres fortid og hvordan dette påvirker dem, og det er derfor viktig å ha en god relasjonskompetanse. Ungdommene som bor på en barnevernsinstitusjon, har fått påvirkninger hjemmefra av ulike omsorgspersoner som har gitt dem en skjev utvikling i hvordan man fremtrer med andre mennesker sosialt og kognitivt. Primærbehov som trygghet og tilknytning har sjeldent blitt møtt eller blitt møtt på en slik måte at det har skapt frykt, relasjon og tilknytning er derfor sett på som farlig og skummelt for dem. Det å skape en relasjon til en trygg voksen er da skremmende fordi deres utvikling tilsier at det å skape en relasjon med en voksen kan føre til noe farlig, eksempelvis et seksuelt overgrep, dersom de har opplevd dette (Tetzchner, 2012).

Informant IB forteller:

«Har ingen spesielle strategier når jeg snakker med ungdommene. De er så forskjellige. Det viktigste for meg er å bli kjent, skape en god relasjon og kanskje på den måten kanskje få komme inn i det innerste tankerommet. Jeg bruker en del matlaging som hjelpemiddel. Eller at vi går en tur og spiser ute, for å nevne noe. Ofte tar jeg også med ungdommene på praktiske oppgaver, slik at vi også har en del læring inn i det, butikkturet eller andre hverdagslige formål..»

Informant IF er enig og sier følgende om sine tanker rundt dette:

«Jeg er opptatt av å være ærlig i kontakten. Jeg er jo profesjonell i denne konteksten og ønsker å gi dem en opplevelse som normaliserer deres hverdag og at det ikke er noen hemmelighet mellom oss at de er der de er av en grunn. Jeg har lært en del i mine år med erfaringer. Før var jeg ganske redd og uerfaren, men etter mange år i spillet har jeg laget meg verktøy basert på det jeg har erfart og også prøvd å etterstrebe å forholde meg til de tingene de interesserer seg for; som tekniske ting eller musikk osv. I samtaler prøver jeg å være undrende og nysgjerrig. Jeg ønsker gjerne å spille på lag gjennom ærlighet og det å være direkte. Ungdommene gjennomskuer gjerne ganske fort det som er overfladisk. Man må tørre å snakke om de vanskelige tingene.»

Felles for mine informanter er at de alle er opptatt av ærlighet, trygghet og at ungdommen skal føle seg ivaretatt, sett og hørt. Det er ingen av dem som bruker noen spesiell strategi eller spesielle hjelpemiddel i sin arbeidshverdag. Men flere nevner enkle grep som det å gjøre noe annet enn bare å prate, gå en tur, lage mat, kjøre bil etc.

Samtaler vi har med ungdom er til tider komplekse fenomen. Dette, sier flere av informantene, er til tider stressende for oss som arbeider og står i ulike situasjoner, så vel som ungdommen som også skal være delaktig og svare for seg. Det er også et komplekst fenomen fordi alle samtaler er individuelle. Teknikker, verktøy eller handlingsmønstre i samtaler er uforutsigbare i så måte at den samtalen du hadde med en ungdom ikke er det samme som du vil ha med en ungdom, selv om tema for samtalen kan være aldri så likt. Snakker vi med ungdommer, eksempelvis mellom 6 – 13 år vil man kanskje ikke få samme reflekterende svar som man får når man snakker med ungdom mellom 13 – 18 år, fordi de ikke er modne nok til å forstå eller skape egne refleksjoner.

Haldor Øvreeide (2012) skiller mellom ulike formål i samtaler, som brukes ofte i miljøterapeutisk arbeid: undersøkende samtaler, støttesamtaler og veiledningssamtaler.

Dersom vi ønsker å vite noe i en ungdoms liv driver vi med undersøkende samtaler. Miljøterapeutene som jobber som saksbehandlere bruker dette som formål. De er ute etter å undersøke en ungdoms livssituasjon der og da. Den undersøkende samtalen går også to veier. Det er ikke bare miljøterapeuter som skal finne ut noe i en slik undersøkende samtale, men ungdommen vi prater med. De ønsker informasjon om hva som skjer, hvorfor de er der, hva som skjer videre osv. (Øvereide, 2012, s.223).

Støttesamtaler er det miljøterapeuter i institusjon bruker aller mest, da miljøterapeuter møter ungdommene hver dag. Miljøterapeutene møter deres indre kaos, er med på møter med ulike instanser og hjelper de med å forstå disse møtene og løse opp kaos. Dette krever en god relasjon basert på trygghet og tillit.

Det siste formålet er veiledende samtaler. Disse samtalene er det mange som kan bidra til. Hjelpeinstanser som leger, helsesykepleiere, psykologer osv. veileder på de problemene som de hjelper ungdommen med. En miljøterapeut i en barnevernsinstitusjon som arbeider med ungdommer som begynner å bli unge voksne. De skal klare seg selv og etter hvert bo og klare seg på egen hånd, gjennom det som kreves i samfunnet. Da er miljøterapeuter nødt til å ha en del veiledende samtaler på hva som skal til for at de skal klare seg i hverdagen og hvordan de skal klare å organisere sitt eget liv, samt aktivt arbeide med veiledning opp mot spesifikke ting. Her kommer alt fra matlaging, handling til å ha mat nok for en hel uke eller en hel måned, ting som er lurt å ha hjemme (som toalettpapir, såpe osv.), betaling av regninger og viktigheten av dette, skolegang, jobb, familiesamvær som voksen osv.

4.1.1 Kommunikasjon mellom mennesker og hunder

Å kommunisere med hunder krever kompetanse på hva hunden vil forstå. Flere som får hund og eksempelvis begynner å si nei til hunden, skjønner ikke hvorfor hunden ikke lystrer med en gang. Men hunder må lære seg ulike kommandoer og det er da viktig fra oss mennesker å gi tydelige signaler og ha et tydelig språk (Wolhfarth og Mutschler, 2016).

Et annet eksempel er å få hunden vår til å sitte. Da må dette læres inn via å lære hunden hvordan den setter seg ved å gi tydelige signaler med hånd og positiv forsterkning når den gjør riktig. Videre er det viktig å ha et tydelig kommandoord; SITT. Som ikke kommer før hunden forstår hva den skal gjøre. Man kan si kommandoen hver gang den setter seg, men den forstår ikke tydeligheten av dette før den forstår at ordet sitt betyr: «dersom jeg setter meg nå, så får jeg premie». På lik linje vil det være med alt annet hunden lærer også. Positiv forsterkning er derfor en kommunikasjon med hunden som den forstår og vil profittere på, som igjen er overførbart til at andre, som en ungdom, som kan gi en godbit til hunden dersom den gjør noe bra (selv om den kan dette fra før).

Informant IG sier dette om hundens kommunikasjon: *«Hunden har en rekke måter å kommunisere på. Den har et eget språk gjennom lyder og signaler. Hundens sanser er sterkere enn hos mennesker, der spesielt lukt, syn og hørsel er fremtredende. Gjennom lukt kommuniserer hunder best. Hunder kan lukte hva slags andre hunder som har vært på steder før dem; som kjønn, seksuell status, og om hunden har markert på et sted. Dersom din hund da også markerer på samme plass, har de hundene da kommunisert med hverandre. Merkelig for oss mennesker; men ikke for hunder. Men vi kan sammenlikne dette med parfyme og hvordan vi mennesker kan skille mellom dufter som minner oss om det feminine og dufter som er mer maskuline. Hunder lukter også hverandre i rumpen for å bli kjent med hverandre; dette fordi der har de kjertler som skiller ut hormoner som hunder reagerer på.»*

Forskning på hunder underbygger det informanten sier og viser til at hunder prøver også å gjøre dette på mennesker, men for oss som skal bruke hunden med mennesker i en sårbar situasjon vil dette ikke være ønskelig atferd fra hunden. Ungdom i barnevernet har gjerne et komplekst forhold til kropp og private deler; nettopp fordi de kan ha blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep (Wohlfarth og Mutshler, 2016, s. 73).

Informant IG fortsetter: *«Redsel hos hunden er en måte de viser sterk kommunikasjon. Mine hunder for eksempel legger ørene bakover og snur halen inn mellom beina. De luter også ryggen og underkaster seg den eller det de blir redd ved å legge seg ned. Andre hunder kan utagere når de blir redde som å bjeffe høyt, knurre og gå til angrep».*

Det er, slik jeg ser det, enten fight eller flight. På samme måte kan vi tenke kommunikasjonen vi gjør med ungdommene vi møter i en barnevernsinstitusjon. Erfaring viser at ungdommen har i mange tilfeller opplevd vold og overgrep og går i alarmberedskap på nye steder og til nye utrygge personer, men også personer de egentlig er trygge på. På samme måte som Informant IG sier om at hunder kan utagere når de blir redde, kan også ungdommer (og yngre barn) utagere ved redsel. Det kan trekkes inn til ungdommen at hunden blir redd og gjør ting den ikke ønsker, som å bite eller angripe, og knytte dette opp mot ungdommens følelser når den blir redd. Og igjen kanskje også skape og lære strategier for å hva den heller kan gjøre i situasjoner den blir redd. Eksempelvis å flykte.

Informant IB har et eksempel på dette: *«En ungdom som vi på institusjonen var nødt til å sette grenser for. Denne grensen gikk på det å ikke oppsøke et rusmiljø i byen institusjonen lå i. Det ble en stor krangel fra ungdommen på dette, da den ungdommen mente at dette var de eneste vennene som eksisterte. Ansatte på institusjonen sa at dersom de oppdaget at ungdommen oppsøkte miljøet måtte de ansatte begynne å følge etter ute på gaten. Dette ble møtt med et sinne og en eskalering i aktiveringsnivå fra ungdommen. Dette i seg selv gjorde den ungdommen redd og av ungdommens erfaring var krangel fører til vold. Ungdommen endte med å løpe ut fra institusjonen i dette scenarioet. Men i et annen situasjon gitt samme ungdom rett i fightmode og fysisk utagering».*

Andre måter som hunder kan kommunisere på er bjeffing på forskjellige måter, logring med halen, knutting, piping og klynking, hyling og kroppsholdninger. Den sistnevnte finnes i mange forskjellige nivåer, som underkastelse, lek, trussel og kjærlighet. En må derfor kunne lese hunden for å se hvordan den reagerer på den ungdommen en skal jobbe med for å kunne se hvordan en skal lage en relasjon som både styrker og gjør at aktørene profitterer på terapiformålet. En må også ha god kompetanse på hvordan en kommuniserer med hunder og hvordan de kommuniserer med oss (Fine, 2010). Informant IH har et eksempel på dette: *«Jeg møtte en gang en liten hund da jeg gikk tur med en ungdom og min egen hund. Den lille hunden bjeffet veldig mye og hørtes veldig sint ut, men hoppet og logret med halen. Ungdommen spurte meg hvorfor den var så sint og glad på samme tid. Men jeg visste jo ikke hvorfor den hunden bjeffet og samtidig logret, og måtte forklare at den kanskje ville leke, men med så høy lyd som den laget var det vanskelig å vite for sikkert. Det kan også hende den var redd og ikke helt visste hvordan kroppen reagerte. Og ut fra det fikk vi en samtale om følelsene og knyttet hunden til egne følelser og hvordan vi reagerer selv og på hverandre.»*

4.1.2 Hundens påvirkning i den miljøterapeutiske forståelsen

Hunder påvirker folk rundt seg. Mange ganger kan en hund være søt eller gjøre morsomme ting som får oppmerksomhet (Rørvik, Rørvik og Kasin, 2021). En kan da tenke at i miljøterapi kan hunden påvirke de rundt seg med ro, humor eller stimuli til sentralnervesystemet ved berøring. I tillegg kan man tenke på affeksjon, anerkjennelse og samvær med et vesen som ikke dømmer deg for den du er og som i de fleste situasjoner er hengiven og ønsker å være sammen med deg uansett hvem du er. I den utfordrende miljøterapien, der man kanskje må formidle noe til en ungdom som man vet kan trigge eller som man vet har en negativ konsekvens for ungdommen må man tenke på hvordan det er viktig å risikovurdere situasjonen. Ved bruk av hund må man også risikovurdere for den, om det er trygt og ta den med og hvordan vi kan bruke hunden som en risikodemper.

Informant IH: «Jeg ser på hver enkelt av de jeg møter som et eget individ med egne tanke- og handlingsmønstre. Men jeg ser også på et risikobilde når jeg nå skal snakke med ungdom om ting. Spesielt i de samtalene der jeg må formidle noe til ungdommen som jeg ikke helt vet hvordan de vil reagere på. Et eksempel fra min arbeidshverdag er en dag jeg skulle formidle et svar til en av ungdommene fra en forelder som han ikke ønsket kontakt med lengre. Jeg hadde pratet med forelderen til den ungdommen og formidlet hans ønsker om å ikke ha kontakt – da de aldri hadde hatt noen relasjon og det var ikke per nå noen ønsker om å starte opp heller. Jeg hadde fått tilbakemelding fra den forelderen om at dette var veldig leit og at det var vanskelig å høre. Forelderen ønsket å sende et brev og lurte på om dette var greit, men ønsket også å vite mer hvorfor ungdommen ikke ønsket det. Jeg valgte å ta samtalen med ungdommen i og med at forelderen ønsket å vite mer hvorfor. På forhånd før denne samtalen gikk jeg igjennom ulike handlingsmønstre og reaksjonsmønstre denne ungdommen kanskje kom til å ha, basert på hvordan denne ungdommen har reagert på samtaler tidligere. Ut fra denne risikoanalysen min kom jeg frem til tre mulige utfall:

1. Ungdommen ville reagere med sinne, fortvilelse og ikke ønske å kommentere
2. Ungdommen ville reagere med nedstemthet og ettergivelse for å lage en relasjon
3. Ungdommen ville fortelle mer om hvorfor og gi meg lov til å bringe beskjed videre

Ungdommen i dette scenarioet valgte siste utfall. Han fortalte mer om hvorfor og ønsket at jeg skulle fortelle dette videre – dette i håp om at forelderen kunne forstå og la han være i fred. Og jeg tror at min relasjon til denne ungdommen og ungdommens relasjon til hunden og den tryggheten hunden ga, var utslagsgivende for resultatet».

Hunden vil altså fungere, der ungdommen har en relasjon til miljøterapeut og hunden, ut fra det informanten sier. Ungdommen kan da nyttiggjøre seg av at hunden som et hjelpemiddel for å være rolig og reflektert nok til å kunne forholde seg til vanskelige samtaler og beskjeder. Dette kan gjenspeile seg i toleransevinduet og hvordan ungdommen kan være innenfor normalvinduet eller raskere komme seg tilbake dit ved over- eller underaktivering.

4.2 Relasjon i miljøterapien og hundens effekt på relasjonsbygging

I hele masteroppgaven har relasjon, tillit og tilknytting vært gjennomgående fokus. Informantene påpeker at relasjon mellom ungdommen og miljøterapeuten på institusjon, er et viktig fokus for å kunne arbeide miljøterapeutisk. Flere av informantene påpekte dette at for å kunne ha en god samtale med en ungdom på institusjon må relasjonen bygges opp først. Ungdommer som bor på barnevernsinstitusjon er i en sårbar livssituasjon og har kanskje opplevd vold, overgrep eller omsorgssvikt av voksne og har derfor et tillitsbrudd. Ut fra dette kan de ha vanskeligheter med å knytte seg til nye voksne og skape en meningsfull relasjon (Ask og Kjeldsen, 2015).

Forskning gjort i 2015 av Stefanini m.fl. i Italia viste resultater i hvordan hunder hadde effekt på ungdommer med akutte psykiske diagnoser. Informantene i forskningsprosjektet var beboere på et sykehus og fikk behandling for deres psykiske vansker. Resultatet av prosjektet viste til få forskjeller i diagnoser og effekten hunder hadde på de ulike. Dette forskningsprosjektet kan knyttes opp til miljøterapeutisk arbeid med ungdommer, gjennom den økososiale tilnærmingen.

Informantene sier at en hund kan være en god relasjonsstøtte for ungdommene og miljøterapeuten. En kan se hundens som et felles tredje som blir sammensveisingen mellom miljøterapeuten og ungdommen. En kan kalle det en «ice-breaker», en felles interesse eller liknende. Men slik informantene prater om kompetanse og som jeg selv har erfart, må dette felles tredje profittere alle parter; både miljøterapeut og ungdom. Dersom hunden får for mye negativt fokus, vil dette overskygge det egentlige miljøterapeutiske arbeidet som skal gjøres – eksempelvis å snakke om noe som er vanskelig for ungdommen.

Atferdsterapeuten (informant IG) og Sosiologen (informant IH) sier begge eksempelvis at det ikke bare er hunden som må bygge relasjon med ungdom i miljøterapi, men hundefører er også en del av relasjonen. De sier begge at det er viktig å kunne bygge en god og stabil relasjon med ungdommen en skal jobbe miljøterapeutisk med. Dette er begge enige om, fra hver sin kant, at ofte kan ta tid, men at hunden er en medvirkende årsak til at relasjonen kan bygges. Dette styrkes av forskningsprosjektet til Stefanini mfl. (2015) der informantene ble mer selvsikre på seg selv ettersom de ble tryggere på hundefører og hunden og at aktivitetene de gjorde sammen, bygde

opp relasjon og forståelse for alle parter. Hundefører fikk en større forståelse av ungdommens tankemønstre og ungdommen fikk overført sine tanker på aktivitet med hunden. De aller fleste av dem fikk også en bedre og tettere relasjon til de voksne de forholdt seg til og kunne bedre bygge relasjon med jevnaldrende. Informantene viste også mer positiv sosial atferd med voksne, jevngamle og hadde en stor reduksjon i avviksatferd, spesielt på det sosiale. Denne forskningen satt opp mot de ungdommene vi møter i barnevernsinstitusjoner vil, slik jeg tolker det, kunne gi resultater som kan relatere seg til det samme og som jeg da tenker er mulig å videreføre og forske mer på i forhold til barnevern kontra behandling på sykehus. Hundene vil gi de ungdommene som profitterer på det en mestring som vil påvirke andre sosiale og kognitive faktorer de har med seg, basert på de erfaringer jeg har og sammenlikning med forskningen.

Hva kan en hund bidra med i miljøterapien? En hund kan jo ikke prate, eller være aktiv i en samtale. Men dens nonverbale innvirkning og hundens lynne ved å være hengiven til et menneske, kan føre til at både ungdommen og miljøterapeuten slapper mer av og derfor kan inngå i miljøterapeutisk arbeid. Informant IG sier: *«En hund kan brukes til flere miljøterapeutiske formål. Relasjonsbygging, støtte, avledning, fokusendring, turkamerater, kosevenn, bestevenn, samtalepartner osv.»* Disse stikkordene utgjør hunden som verktøy i det miljøterapeutiske arbeidet, altså hvordan vi kan bruke hunden og hva den kan bidra med.

I samtaler med ungdom i en barnevernsinstitusjon, vil det være hensiktsmessig å være noe kreativ for måten vi kommer til et mål eller en mening. Hundens effekt på en sosial relasjon spiller en stor rolle når man snakker med ungdommene, basert på min erfaring og det informantene påpeker. Det er ikke bare det at hunden er en «ice breaker» men den bidrar også til et rolig miljø rundt ungdommen og som en relasjonsbygger mellom den voksne og ungdommen som har interaksjonen. Informant IH: *«Hunden min har lært seg å lese signaler godt. Signalene har gitt meg et spillerom til å finne kommandoer jeg lydløst kan gi for å la det se ut som om hunden gjør dette selv, eksempelvis det å trøste.»*

Samtaleteknikker, ulike typer verktøy og hjelpemidler brukes i miljøterapi. En må ofte være mer kreativ i samtalene med, spesielt ungdommene som ofte avviser voksenpersoner som viser

trygghet. Barnevernsungdommen er mer komplekst sammensatt enn det ungdom som bor hjemme i trygge omgivelser er. Det er mange flere perspektiver en må se på og mange flere ting vi må ta hensyn til, eksempelvis diagnoser, traumer, sosial tilknytning osv. Her tolker jeg det slik at informantene tenker at en hund kan være et verktøy som kan profitere det miljøterapeutiske arbeidet gjennom den som har kompetanse på både hund og miljøterapi.

Et spørsmål jeg stiller om funnene mine er hvordan hunden, i miljøterapeutisk arbeid, kan være et verktøy som profiterer? Svaret på det er relativt individuelt. Ikke alle ungdommer vil profitere på å ha en hund i nærheten, på mange områder. De kan være redde, ha hatt vonde opplevelser med en hund eller være allergiske. Men de som profiterer på det vil kanskje tørre å åpne seg om vanskelige ting, snakke med miljøterapeuten og raskere bygge en relasjon med den voksne gjennom hunden.

I psykologien ser de at hunder har en påvirkning på mennesker i sårbare livssituasjoner. Hunder er myke og ungdom er ofte veldig nysgjerrige på hunder, så vel som andre dyr også. Men, det er ikke alle hunder som egner seg for alle mennesker, og heller ikke alle mennesker som profiterer på å ha hund. I møte med barnevernsungdom snakker man ofte i startfasen om løst og fast, for å bli kjent. Her kan man ha meninger om hvordan ungdommen en møter er i forhold til hunder eller dyr generelt. Eksempelvis sier informant IA: *«Relasjon blir til med trygghet. Og et dyr som er mykt å ta på kan skape denne tryggheten fordi den virker så ufarlig og ikke er dømmende».*

Barnevernsungdommen. Hvem er det? Og hvorfor snakker vi om dem som annerledes enn andre ungdommer som ikke bor på institusjon? Det er jo ikke slik at hunder bare fungerer miljøterapeutisk for ungdommer som bor på institusjon, men en hund vil også ha samme virkning på andre ungdommer som også profiterer på å ha en hund. En ungdom som bor på en barnevernsinstitusjon, har gjerne en bagasje med seg som er kompleks og vanskelig. Det er også bagasje det er viktig for miljøterapeutene å finne ut om og klare å hjelpe ungdommene med å forstå, bearbeide og finne en styrke som ungdommen kan ta med seg videre i livet. Det er også viktig å forstå at en ungdom på barnevernsinstitusjon kan ha opplevd ting den føler skam over, eksempelvis seksuelle overgrep. Et tabubelagt tema, som det er vanskelig og ubehagelig å snakke om. Men som informant IF sier: *«En må tørre å ta den vanskelige samtalen og stå i det*

som er vanskelig for ungdommen». Det er de andre informantene også enige i, selv om de aldri har møttes i forbindelse med dette prosjektet. Det er viktig for miljøterapeuter som møter ungdom i vanskelige livssituasjoner at vi viser at vi tørr å prate med dem om det som er vanskelig, at vi tørr å stå i det vanskelig med dem.

Erfaringsbasert kunnskap fra mitt yrkesliv kan jeg relatere til dette masterprosjektet: I en observasjonspraksis ved en skole tilknyttet Steinerskolen i Trondheim, i 2014, hadde de en hund av rasen Golden Retriever gående rundt på skolen. Skolen bestod av et helt normalt bolighus, der det gikk 10 elever i alderen 16-18 år, alle med spesielle behov. Disse ungdommene hadde en annerledes skolehverdag, der de lærte mer praktiske gjøremål enn teoretisk kunnskap, men knyttet læringsmål inn mot det praktiske. Hunden var der som et støttdyr. En av ungdommene fikk en oppgave innen noe håndarbeid som den ungdommen viste seg å ikke mestre. Frustrasjonen ble stor, og en kunne se hvor lei seg denne ungdommen ble av dette. Men tillært strategi på skolen var å ikke bli utagerende sint. Så ungdommen gikk og satt seg i en stor sofa som var i rommet og hunden kom å la seg ved siden av. I en god halvtime satt ungdommen og koste med hunden og en kunne se effekten av hvor mye roligere ungdommen ble etterpå og hvor mye den hundens nærvær, uten at den gjorde noe annet enn å ligge ved siden av. Jeg vil si at den hunden hadde en psykologisk effekt på denne ungdommen i den grad at de stimulerte nervebanene til denne ungdommen så mye at aktiveringsnivået gikk nedover, noe som er overførbart til miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner (Friedmann, Katcher, Thomas, Lynch og Messene, 1983).

Innenfor miljøterapien, spesielt i en barnevernsinstitusjon, er det flere verktøy man kan bruke i arbeidet, slik som maling, tur, matlaging etc. Informantene jeg intervjuet brukte ikke nødvendigvis de verktøyene som strategier, men mer som et verktøy ubevisst. De brukte gjerne det de hadde rundt seg i det miljøterapeutiske arbeidet. Basert på det informantene sier i intervjuene ser jeg det representativt at miljøterapeuter bruker verktøy i miljøterapien, men kanskje ikke tenker at de små enkleste ting kan være et verktøy. Hvorfor det er slik kan ha flere aspekter: kunnskap, kompetanseheving, økonomi osv. Men igjen tror jeg at miljøterapien i sin helhet trenger flere verktøy når det kommer til arbeidet og at kreativiteten er det eneste som setter grenser. Det er viktig å være kreativ for å kunne få til en god samtale som profiterer alle

de som er med. Jeg tror at ved å ha flere verktøy og gi kompetanseheving i miljøterapeutisk arbeid kan styrke jobben i å avdekke traumatiske opplevelser barn og ungdom har hatt, samtidig som vi også kan bruke dette som relasjonsbygger og tillitsskaper, slik at ungdom som er i kontakt med barnevernet får den hjelpen, støtten og veiledningen til å kunne få hjelp til de problemer de har og få dekt sine behov og ikke minst utvikle ressurser som kan brukes i egne liv både i ungdomså og som voksen, slik som Informant ID sier her:

«Det er nok flere som tenker hund er kult pga. nysgjerrighet, men dersom det er flere faktorer som prater imot bruken av hund, burde man heller ikke gjøre det – også for hundens del, da dette kan være skadelig for den også. Det er jo på samme måte at man ikke tegner med en ungdom som hater å gjøre det, eller spiller Tv-spill med en ungdom som ikke har noen interesse for dette, det skaper relasjon og hunden har en effekt på relasjonen».

4.2.1 Motivasjon

Flere av informantene jobber med ungdom som bor eller har bodd på en barnevernsinstitusjon. Flere av dem snakket litt om dette med hvordan vi kan motivere ungdom til å bli med på aktiviteter med voksne eller ha samtaler med voksne som kanskje kan være vanskelige.

Informant IB sier: *«Det er jo ganske aldersadekvat at tenåringer har noe manglende motivasjon til å være med voksne på aktiviteter».*

Hunden kan være en motivator. Lysten til å være sammen med hunden kan gi en åpenhet om at den trenger aktivitet, som eksempelvis det å gå tur. Ungdom som blir motivert av å være sammen med hunden kan da få en motivasjon til å være med på tur, som igjen gir frisk luft, aktivisering og rom for en god samtale med miljøterapeut. Erfaringsbasert kunnskap med egen hund på institusjon har også vist god effekt ved å få ungdommer opp om morgenen.

Rent sosialt vil en hund, slik jeg har erfart det og som informantene også støtter, ha en innvirkning på ungdommene som profitterer på å ha en hund i miljøet.

Informant IH erfarer at det er viktig i miljøterapeutisk arbeid å bruke ulike typer verktøy i samarbeid med hverandre for å skape motivasjon og sosialisering. Informanten sier: *«En hund kan jo ikke prate, men være motivatoren for at en samtale kan komme i gang. Jeg bruker også miljøterapeutiske verktøy som ulike samtaleteknikker og posisjonering av meg selv. Er oppgaven den ene dagen at vi skal samtale om et vanskelig tema, så må jeg også bruke andre teknikker enn bare hunden – hun er der mer som en støtte eller en motivator»*. Her vil altså hunden brukes som støtte, som igjen da blir et miljøterapeutisk verktøy.

I tillegg kan vi her dra inn Grønn omsorg. Selv om Grønn omsorg er beskrevet i kapittel 2.10, gjennom en Inn på Tunet-tjeneste gitt av bønder, kan det trekkes paralleller og overføre omsorgsperspektivet inn i miljøterapien på institusjon. Å bruke hund som et miljøterapeutisk verktøy vil ha de samme fordelene som er nevnt i det teoretiske rammeverket (kapittel 2.10). Å ta med seg en hund inn i miljøterapien på institusjonen, kan da dra fordeler med å ta med ungdommen ut på tur, fordi det er nødvendig for hunden. Man kan ut å leke, trene eller være med på dyreassistert aktivitet.

4.3 Den utfordrende miljøterapien, mellomrommet

Som et ledd i mitt forarbeid til denne studien og utvikling av tema forhørte jeg meg med personer i min omgangskrets. De jeg spurte, i alt 10 personer, har ingen barnevernsfaglig bakgrunn. Disse er ikke brukt som informanter i studien. Jeg var ute etter å høre hva de trodde vi gjorde i en barnevernsinstitusjon. 7 av personene jeg spurte, sa at vi tok vare på ungdom som ikke har det bra hjemme. De siste 3 sa at det var der ungdommer som ble tatt fra foreldrene sine bodde. Ingen kunne si noe om hva vi gjør på institusjon og hvordan vi faktisk arbeider med sårbare ungdommer. Dette belyste hvor lite nyansert barnevernet er for mange og at dette alene skaper et mellomrom mellom samfunnets oppfatning og det som faktisk skjer på en barnevernsinstitusjon. Informant IA har et godt poeng: *«Det er mange som tror at institusjon er som et fengsel. Mange tenker ikke på at det er et vanlig bolighus og at dette fungerer som hjemmet til de ungdommene som bor her».*

Kvaran og Holm (2012, s.229) peker på miljøterapeutens personlige holdninger og ferdigheter og at dette er det viktigste arbeidsverktøyet vi har og at dette kan formes underveis. Informantene er enige i Kvaran og Holms påstand om at dette kan tillæres, men tenker at en skal ha noe grunnleggende kunnskap for å kunne bruke sine holdninger og ferdigheter til noe fornuftig og ikke minst til nytte for de ungdommene, så vel som de yngre barna de arbeider med. Informant IE og jeg snakker litt om mellomrommet og hvordan våre holdninger kan oppfattes av andre: *«Våre holdninger til alt kan jo dyttes over på andre og skape konflikter. Jeg tenker at man kan endre holdninger og meninger basert på nye ting vi lærer, og at dette er en del av prosessen med å tette mellomrommet. Her tenker jeg jo en hund kan bidra som en motivator og som et ledd i å komme nærmere noen.»*

Informant IC: *«De som jobber som saksbehandlere i barnevernet har den største makten i så måte at det er de som fatter de vedtak og beslutninger som fremstilles for rett eller fylkesnemnd og som i de aller fleste saker sitter med faktabasert kunnskap som er ganske inngripen i en families liv; eksempelvis beviser om vold og overgrep. Vi som arbeider i institusjon og som må samarbeide med de som ungdommene spesielt ser på som vanskelige, skumle og ikke minst mektige mennesker har den store jobben med å ta samtalene med dem som styrker det*

saksbehandlere forteller.» En ungdom som bor på en barnevernsinstitusjon, har allerede mange voksne å forholde seg til. Slik som Informant IC sier er det kanskje ikke alle man har en god relasjon til. Det er en maktbalanse som i flere tilfeller ikke blir avklart eller forstått. Mellomrommet blir større, og det kan tenkes at ungdommen ikke klarer å knytte seg til nye voksne. Da kan det, slik jeg ser det, gjennom informant IG og IH sine uttalelser og tidligere forskning gjort på effekten av Dyreassistert terapi være en fordel å ha kompetanse, så vel som tilgang på hund på institusjonen. Dette tenker jeg for å trygge ungdommen som flytter inn og øke relasjonen mellom ungdommen og voksne på institusjonen. Dette bekrefter Informant IA: «På tvers av to greiner i barnevernet har vi en sammensatt makt. Vi på institusjonen har den daglige omsorgen, ser ungdommen hver dag og skriver rapporter på det vi ser og opplever, både på det som er vanskelig og det som mestres. Vi fatter ingen beslutning på vegne av ungdommen, men vårt arbeid om å rapportere hverdagens komplekse tilstedeværelse gjør at vi utøver en slik makt at det vi ser blir rapportert til de som kan endre på ting som allerede er bestemt og utvikle dette innenfor barnets beste. Det å føre opp ressurser og ikke bare utfordringene vi ser, kan være med å skape mestring hos ungdommen. Eksempelvis om vi ser at ungdommen benytter seg av et tilbud som å gå tur med hund. Da kan vi sette opp frisk luft og fysisk aktivitet som ressurser for eksempel».

I 2006 undersøkte, Gautun, Sasakosa og Gjerustad, 114 barnevernsinstitusjoner via intervju med 436 ungdommer fra 13 år og oppover. Undersøkelsen gikk på hvordan ungdommene hadde det på institusjonen og om de hadde brukermedvirkning. Funnene der tilsa at de aller fleste av ungdommene hadde det fint på institusjonen og følte trygghet og tillit til de som arbeidet der og at de var ivaretatt. Men over halvparten av informantene i undersøkelsen visste ikke hvor lenge deres opphold på institusjon skulle være og bare en tredjedel visste om miljøterapiplan og handlingsplan, altså de planene miljøterapeutene jobber etter for den enkelte ungdom. Denne rapporten er av en eldre dato, men er representativt for dagens barnevernsinstitusjoner også, som kommer frem av en ny brukerundersøkelse gjort i 2011 av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir, 2010). Undersøkelsen var utvidet til å gjelde institusjoner, fosterhjem og andre forsterkede tiltak. I resultatet av denne undersøkelsen så de etter alt fra trygghet og tillit, kommunikasjon med voksne, medvirkning mm. Ser vi på kommunikasjonsdelen av

undersøkelsen, som er relevant for denne prosjektoppgaven, sier over 60% av informantene at de er fornøyd med kommunikasjonen med de ansatte.

Goffmans (2014) teorier om avvikere vil være av relevans for profesjonelle i barnevernet. Barnevernet er som en felles enhet er en gruppe som har blitt stigmatisert. Oppfatningen om at barnevernet stjeler barn fra familier er noe som samfunnet verden over har en oppfatning med. Et barn fra en såkalt A4 familie med ressurssterke foreldre, er gjerne godt beskyttet for vonde og traumatiske opplevelser som barnevernsbarn har med seg. Men media fremstiller barnevernet som en instans i samfunnet som lager mer krøll enn det gjør godt. Ungdommene som ble beskrevet av informantene hadde ofte en oppfatning av barnevernet i så måte ødelegger livene deres. Flere ungdommer informantene refererer til, kommer fra hjem der grensesetting ikke har vært en stor del av deres hverdag. De har hatt tilnærmet frie tøyler, mange ganger basert på at dersom foreldrene setter en grense lager den ungdommen en del bråk og utagerer fysisk, som tærer på foreldrerollen og flere vil nok kanskje ikke klare å stå i dette over tid.

Informant IA: *«Ungdommene som blir flyttet på institusjon får gjerne en sjokkopplevelse over at her håndheves regler. Vi skaper altså det mellomrommet mellom oss og ungdommene selv, ved å vise dem den omsorgen som de trenger, gjennom å sette grenser og vise at vi er der for dem på en slik måte de kanskje ikke har opplevd før. I min arbeidshverdag blir jeg ofte avvist av ungdommene når jeg viser dem tegn på kjærlighet og hengivenhet, fordi for dem er dette noe de ikke har opplevd eller som har vært farlig for dem å oppleve fordi det har ført til andre ting som overgrep eller manipulasjon».* Det kan tolkes slik, som informant IA sier; at de får et sjokk når de kommer på institusjon. Det etterstrebtes at det skal være så likt som et vanlig hjem som mulig. Men det er også viktig å huske på at det er en institusjon der det er flere som bor, mange å forholde seg til og viktig å kunne se seg selv sammen med andre og hvordan det påvirker hverandre.

Når informantene ble spurt om mellomrommet måtte jeg forklarte hva jeg tenkte om det – som gjenspeiles av det jeg har skrevet om det over her. Flere av informantene nevnte da relasjon og tilknytning som stikkord. Mange av informantene synes at denne mellomromsmetaforen var ganske beskrivende til hvordan det faktisk er å arbeide miljøterapeutisk med ungdom i barnevernet. De mente alle at en hund kunne tette mye av dette mellomrommet der ungdommen profitterte hunden som en type verktøy, men at det hadde mye å si for relasjonen og tillitten som lå i bunnen for det.

Informant IC kommenterer: *«En hund er jo en perfekt ICE breaker. En fellesnevner som gir rom for å kunne snakke eller bare eksistere sammen om noe felles. Dette åpner jo opp for en kommunikasjon som også er nonverbal og like viktig som samtaler. Her snakker vi altså om hunden som en metakommunikasjon».*

Informant ID underbygger det informant IC har sagt: *«Hunden er jo helt perfekt til å tette mellomrom. En hund som kan triks for eksempel vil jo være et felles morsomt moment og som jeg tror vil bringe oss tettere med ungdommen da, sånn i relasjon og i øyeblikket der».*

I en barnevernsinstitusjon arbeider det flere voksne i ulike typer stillinger og yrkesgrupper. Alles hovedfokus er at ungdommene på institusjonen skal ha det bra og være godt ivaretatt. For å være den gode voksne med en god relasjon, kreves det også en kompetanse på selve miljøterapien. Barnevernsproffene, en gruppe ungdommer som alle har vært en del av barnevernet, som sammen med terapeuter formidler empiriske fortellinger fra barnevernet og som opplyser andre om hva barnevernet gjør, hvordan de har følt på det og hvordan livet er nå, arbeidet lenge på fokuset om barnets beste. I 2016 fikk de igjennom at ordet kjærlighet skal være en del av barnevernloven (1992): *«§11 Lovens formål: Loven skal sikre at ungdommer som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstsvilkår (endret 1.juli.2018)».*

Informant IA spør: *«Hvem kan vel gi mer kjærlighet enn en hengiven hund?».* Kompetansen i hund og miljøterapi vil da også gi en form for kjærlighet ved bruk av hund i miljøterapien, selv

om det finnes mange utfordringer, men vil i stor grad tette mellomrommet mellom miljøterapeut og ungdom.

Hvordan kan vi så bruke i miljøterapeutisk arbeid med sårbare ungdommer? Basert på barnevernslovens formålsparagraf (1992) skal barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse, noe en hund gjør av seg selv i trygge rammer. Informant IG har sagt flere ganger som atferdsterapeut på hund at det er viktig med en hund som er egnet i forhold til dens væremåte og lynne. En egnet hund, med en fører som har kompetanse vil derfor kunne møte ungdommer på denne måten. *«Hunden gir mye kjærlighet ved å logre med halen, gi klemmer og kyss og være hengiven til mennesker, den viser forståelse på det nivået at den ikke dømmes eller snakker om de vanskelige tingene, den er tryggheten som bidrar til en god atmosfære slik at det som er utrygt kan bearbejdes sammen med den voksne. Det berømmelige mellomrommet mellom den voksne miljøterapeuten og den sårbare ungdommen kommer godt til syne her».*

Og igjen, sier informant IG: *«For å bli miljøterapeut må hunden trenes godt opp. Ha veldig god hverdagslydighet og selvkontroll. Om et barn mister noe på bakken eller noe faller ned kan ikke hunden stupe frem mot dette, da det kan rett og slett være farlig for hunden selv.»*

Mellomrommet mellom barnevernsungdommen og miljøterapeuten starter med et stort sprik fordi synet på barnevernet ikke alltid stilles positivt gjennom de kanalene som når ut til folk flest, media. Mellomrommet er skapt før man møtes gjennom måten samfunnet ser på barnevernet. I de frivillige tilfellene, der ungdommen frivillig ønsker hjelp fra andre, er det enklere å prate med og ha undersøkende, støttende og veiledende samtaler med fordi de har valgt det selv. Det fleste andre informantene møter i institusjon har ikke valgt å ta kontakt selv, men har kommet i kontakt med barnevernet og kanskje en institusjon på grunn av ulike bekymringer som er meldt inn om hvordan deres livssituasjon er. Miljøterapeuten må tette dette mellomrommet og på bakgrunn av mine funn fra forskning og informantene i feltet, kan dette gjøres ved å ha en hund med som et verktøy eller et hjelpemiddel i eksempelvis en vanskelig samtale. Men en skal huske på at det finnes også andre verktøy som kan tette dette mellomrommet der ungdommene profiterer på dette.

4.4 Kompetanse på hund

Informantene jeg intervjuet hadde alle miljøterapeutisk erfaring og en kategori som ble en fellesnevner var deres mening om det å ha *kompetanse* på hund. Med kompetanse hadde flere informanter tydelig mening om at det viktigste ved å bruke hund som hjelpemiddel i miljøterapien krevde en viss kompetanse på hund og hvordan man kan bruke hunder i arbeid med mennesker. Flere av informantene så det positive i det å bruke hund som et miljøterapeutisk verktøy og en fin inngangsport til samtaler med ungdom i miljøterapeutisk sammenheng. Informantene ble utfordret med spørsmål om de kunne se noe negativt ved å bruke hund som et verktøy i miljøterapien og flere var da tydelig på dette med at en måtte ha kompetanse og at det ikke er for alle å bruke det som et aktivt verktøy.

Atferdsterapeuten sier også noe om å ha kompetanse både om det å samtale med ungdommer, så vel som det å bruke hund: *«Hunder er glade dyr som regel og ofte veldig glade i barn. Hunder som liker barn, hopper ofte opp og slikker de i ansiktet. Dette er ikke heldig for traumatiserte barn, de har ikke behov for en akkurat slik atferd. Men jeg vil anbefale å bruke en hengivende litt underdanig hund i forhold til at den vil ha kos og berøring og hører etter eier eller et annet menneske».*

Informant IH nevnte dette på spørsmål om hva hun tenkte om kompetanse, når det kom til å bruke hund som verktøy i miljøterapien:

«Det er liksom ikke bare å spørre ei venninne om å få låne en hund til å bruke på jobb, dersom man ikke har trent den med kommandoer som gir nytte til den jobben vi skal bruke den til....da blir den jo bare en turkompis – og det er kanskje vel og bra det, men ikke alltid formålsrettet inn mot samtaler på den måten.» Dette underbygger da at kompetanse er viktig, når man skal jobbe miljøterapeutisk på en barnevernsinstitusjon. Når man skal jobbe med miljøterapi er det krav til ulik type kompetanse; både på lovverk, relasjon, tillit og selve miljøterapien. Dersom man skal ha med en hund som et verktøy her, vil dette også være et ansvarsområde man har og som man må stå til rette for. Dersom noe skjer med hunden eller at hunden forårsaker noe på institusjonen eller med ungdommen er det viktig å ha kompetanse på å vite hva man skal gjøre da.

Informant ID sier og stiller spørsmålstegn ved hvorfor ikke flere bruker hund:

«Jeg tenker at en hund kan gjøre den store forskjellen noen ganger fordi de møter meg og hunden der og det er trygghet og kjærlighet med en gang. Det er også viktig å kunne konsentrere seg om noe annet, hvert fall når vi skal ha en samtale om noe vanskelig. Jeg ser flere ungdommer som trenger å ha noe å ta på eller fikle med i samtaler, hvorfor kunne ikke dette vært en hund, som samtidig gir mye trygghet?» Informant IF setter faktisk sine tanker om dette i sammenheng med eksisterende tiltak i mange kommuner om besøksdyr til eldre og syke:

«Tenker at det kan jo være et felles fokus. Slik at det appellerer. Tenker hund til eldre og syke fungerer jo, hvorfor da ikke til ungdom? Det er en del av ungdommene som har med seg en del ting som gjør at de kanskje ikke kan være med en hund osv. pga. de skader dyr osv. Men dersom det fungerer så er det godt å kunne bruke hund som et felles fokus.»

Informant IC er den eneste av mine informanter som stiller seg kritisk til bruk av hund i samtaler:

«Jeg tror ikke en ungdom kunne hatt en vanskelig eller viktig samtale med meg om jeg skulle hatt en hund der, for jeg er ikke så glad i hunder. Men jeg tro en hund ville vært en stor trygghet for flere i samtaler med barnevernet der det er kompetanse på det. Jeg opplever flere ungdommer som ønsker en hund, men for min del tror jeg det ville blitt et uromoment.»

Informant IC innrømmer også at dette er hennes subjektive mening om bruk av hund.

Informantens tanker er et viktig fokus ettersom det er miljøterapeutens subjektive meninger som sier noe om hvilke valg og hvilke verktøy vi ønsker å ta med oss inn i miljøterapien. Flere av informantene setter dog et lys på det at det ikke er alle som vil profitere på bruk av hund.

Atferdsterapeuten (IG) sier at hun synes det er et viktig hjelpemiddel å bruke hund i miljøterapi med ungdom:

«Det gjør noe med mennesker som har opplevd ting de ikke skal ha opplevd å bare ha noen der som møter dem og er glad i dem uansett. Mange ungdommer føler skam over det de har opplevd

og ikke føler seg verdt noe for andre. Hvorfor skal noen være hengiven til dem? De ungdommene ser jeg får en mestring som gjør det til og med bedre for dem å leve». Atferdsterapeutens synspunkter på at ungdommene får en mestring og bedre livskvalitet samsvarer da med den teoretiske forståelsesrammen og tidligere forskning gjort på Grønn Omsorg.

4.4.1 Risikovurdering ved bruk av hund i miljøterapien

Informantene peker på flere positive sider ved å bruke hund som verktøy i miljøterapien. Men det finnes også en flere områder som taler mot og som gjør det utfordrende å bruke hunder som verktøy.

Forskning viser også negative sider ved bruk av dyreassistert intervensjon. En stor del av utfordringen i forskningen er avklaringen om hvordan bruk av dyr virker inn på mennesker og i tillegg når og hvorfor det *ikke* fungerer. Dette har en sammenheng med hvordan brukerens, i denne oppgaven – ungdommen, holdning til hund og hvilken fortrolighet de får for hunden. Men dersom man skal se terapeutisk på hva som fungerer og ikke, kan man også se at ulike medisiner ikke alltid fungerer heller (Braastad, 2018).

Miljøterapeutisk arbeid innebærer å kunne risikovurderes situasjonene en kan komme opp i. Dette kan være utageringer, alenearbeid eller dagsavhengige situasjoner som kan oppstå (Bufdir, 2017). Trekker man en hund inn i det miljøterapeutiske arbeidet vil dette også være en del av et risikobilde.

Informant IG snakker i stor grad om dette med risikovurderinger når man bruker hund i miljøterapien: *«Når jeg snakker med folk som sier de vil ha en valp, spør jeg alltid hva de tenker å bruke hunden til. Jeg har møtt flere som sier de ønsker å bruke dem til terapi på sine arbeidsplasser. Da kommer erfaringskonsulenten frem i meg og forteller om alle ting de må tenke på før de skal bruke hunden som hjelpemiddel eller som du sier; verktøy. Det er så mange ting som må på plass og så mange ting som man må tenke på: hverdagslydighet (som er veldig*

viktig), egen kompetanse på miljøterapi eller terapi, hvordan man kan knytte sammen egen kompetanse mot opplæring til hunden, hva man må gjøre dersom det går galt og hva man må lære hunden å absolutt ikke gjøre...»

Risikofaktorene med hund i miljøterapien går både på hvordan hunden reagerer på det rundt seg, i tillegg til hvordan ungdom vil behandle og reagere på hunden. En hund er et levende vesen, som har egen vilje og et eget reaksjonsmønster.

En vanlig ting å si som hundeeier: «Hunden min er snill». Som hundeeier selv er dette noe jeg også kan finne på å si og stå inne for det – at hun er snill. Men hunder har også følelser og på lik linje med et menneske vil en hund også reagere når den er glad, når den er sint eller ikke minst når den er redd. En hund som er redd kan være en farlig hund, fordi den hele tiden vil være i alarm og da også forsvare seg, selv om den egentlig ikke skulle trenge det.

Det finnes lite forskning som belyser bruk av hunder i miljøterapi. Som et miljøterapeutisk verktøy er hund et relativt nytt fenomen. Men den forskningen som er gjort i nærliggende felt, legger stor vekt på de positive virkningene som hunder gir når de brukes i terapi med andre (Stanstedt og Asp, 2016, s.156). På grunn av et snevert kompetansefelt er det derfor viktig å kunne risikovurdere bruken av hund som verktøy i miljøterapien.

Informant IH sier: *«Når jeg bruker hunden min i miljøterapeutisk arbeid har vi et tydelig mål som vi ønsker å oppnå. Disse målene er enten noe som kommer på bestilling fra institusjonene eller skolen og som jeg prøver å føre fra ungdommen og over på arbeidet med hunden. Dette kan være å få til en god samtale om et vanskelig tema eller det å skulle lære seg empati, og her er det viktig å risikovurdere om hunden skal være med eller ikke.»*

Informant IH gjør det klart at hunden brukes som et verktøy for å gjøre det enklere å oppnå et mål, men risikovurdere om det er nyttig å ha med hunden inn i arbeidet. Det å gjøre aktiviteter

som utvider ungdommens komfortsone gjør også at ungdommen blir mer robust til å kunne ta imot vanskelige beskjeder eller samtaler, kanskje også med hjelp av en hund i nærheten.

Atferdsterapeuten (informant IG) sier: *«Det er viktig å ha en plan dersom det skulle oppstå en uheldig hendelse. Dette kan være et bitt fra en hund som blir redd og biter eller en hund som rømmer fra en situasjon. Ved hundebitt skal man for eksempel desinfisere og ta stivkrampesprøyte».*

Atferdsterapeutens kompetanse viser til en bred erfaring med hvilke hunder en kan bruke og hva man skal tenke på for å bruke dem til miljøterapien og sier at dette er en viktig del av risikovurdering med slikt arbeid. Informanten nevner flere ganger i sitt intervju ordet **hverdagslydighet**.

Informanten mener her at hunden skal lystre hundeførers kommandoer og ha impuls kontroll:

«Når hunden trenes opp til å bli en hjelper i terapi er hverdagslydighet og selvkontroll så ekstremt viktig. Både for å ikke bite eller stikke av, men også for å ikke stjele eventuell mat som ligger fremme.» Kompetanse på hunden blir da også en risikovurdering i seg selv, i tillegg til hundeførers kontroll på hunden.

Informant IG fortsetter om hundens egenskaper:

«Den (hunden) skal ikke være aggressiv. Den skal ikke ha ressursforsvar overfor mat, leker, eiendeler eller personer. Det skal den overhodet ikke ha. Den må være godt miljøtrent på flere miljø; eksempelvis må den lære seg å være rundt rullestoler om man skal bruke hunden der det er mye av det. Man skal også lære hunden plutselige ting som skjer rundt den og at den ikke skal reagere stort på dette. Den må også læres opp til å bli tatt på, mange hunder liker nødvendigvis ikke det – og barn tar gjerne litt brått på hunder.»

4.4.2 Kompetanse på kulturperspektiv

Dyreassistert terapi er ikke for alle. Det vil være flere mennesker som ikke liker hunder og andre dyr. Disse menneskene vil ikke profitere på et miljøterapeutisk opplegg der en bruker hunder som verktøy. Ungdommer i en barnevernsinstitusjon har flere utfordringer med seg. Men informantene sier de har møtt mange ungdom i institusjon som er veldig interesserte og nysgjerrige på dyr, da dette har vært en trygghet for dem, gjennom egne eller andres dyr, eller kosedyr. Men de har også møtt ungdommer som ikke opplever dyr som noe positivt. Det er gjerne ungdommer som kommer fra en kultur der hunder er ansett som farlige eller urenlige.

Informant ID: *«Jeg møtte en gang en afghansk gutt som jeg spurte om ville bli med ut å hilse på hunden min. Jeg hadde god kjennskap til denne gutten og relasjonen oss imellom var veldig sterk. Men gutten hadde hatt en rekke negative hendelser med hund i hjemlandet sitt. Han kunne fortelle at hund blir brukt som et våpen der han kommer fra. Han dro paralleller til hvordan politiet i Norge bruker hunder til å pågripe folk som stikker av, bare at der får hundene bite til beinene brekker. Grunnet dette var han veldig redd for hunder; selv om min var aldri så snill. Jeg har aldri som mål å la noen bli kvitt sin fobi mot hund, da dette er noe profesjonelle terapeuter må håndtere, tenker jeg».*

Andre kulturer ser på hunden som kun et fysisk redskap, som et skittent gatedyr eller, som i Kina der hund er en delikatesse. Synet på hunderaser er også noe som skaper redsel. Store hunder som ser litt skumle ut vil bli mer stigmatisert som hunder enn søte, små pelsdotter. Atferdsterapeuten (IG) sier dog dette om raser i den forbindelse:

«Det er ikke nødvendigvis bare bra å bruke små hunder som ser ufarlige ut, fordi de ikke kan ha store atferdsproblemer de også. Det er jo kult hvis man kan bruke en f.eks. rottweiler og at den rasen som ser skummel ut ikke blir det. Men ellers er det ikke raser spesifikt, men heller hundens egnethet. I utdanningen ved universitetet på Ås blir hundene testet mentalt og fysisk om de er egnet som terapihunder. Men til formål med barn vil jeg anbefale hunder med en del pels som er god å ta på». Det er altså ikke et fasitsvar på bruk av rase, men heller den oppfatningen samfunnet har av rasen som bestemmer noe her. En liten hund trenger ikke være den snille hunden, men den er heller da ikke egnet til å være en terapihund.

4.4.3 Allergier og hygiene

En undersøkelse utført av et legeteam i Norges Astma og Allergiforbund (2017) viste at ca. 15% av nordmenn har en eller annen form for pelsdyrallergi. Selv om det finnes medisiner og tester som kan påvise, forebygge og behandle allergier, kreves det en del planlegging dersom en skal bruke en hund som et miljøterapeutisk verktøy.

Et annet fokus en må ha ved bruk av hund, spesielt på institusjoner, er infeksjoner som kan smitte fra dyr til mennesker og motsatt. Selv om det finnes veldig lite forskning på dette, er det rapportert noen tilfeller i verden som viser til smitte fra dyr til menneske i institusjoner, slik som sopp, bakterier og parasitter (FHI, 2019).

Hunder skal være vaksinerte og fått kur mot innvollsorm som de kan få ved å spise urene matvarer eller jord. Dette fordi hunden skal være trygg, så vel som de menneskene som skal møte den (Stanstedt og Asp, 2016).

En tredje stor risikofaktor med tanke på allergi, hygiene og sykdomsforebygging er flått. Flått kan komme med hundens pels og overføres til et menneske som eksempelvis koser med hunden. Et flåttbitt hos hund, så vel som et menneske kan gi sykdommer, infeksjoner og alvorlige diagnoser, slik som Borelia. Men dette er enda kun få tilfeller i Norge. Men som hovedregel skal hunden være frisk dersom den skal brukes til miljøterapeutiske formål.

God hygiene er viktig, spesielt i institusjon og derfor må hunden være renslig og husren. Dersom hunden tisser eller gjør fra seg inne på en institusjon er det nødt til å settes inn hygiene tiltak som vasking og desinfisering av området den har gjort fra seg på. Dette kan skape mer uroligheter og bremsing i opplegget som egentlig er tenkt til å være. En hund kan likevel ha uhell inne, uansett alder – noe som kan skape en god del merarbeid i et miljøterapeutisk arbeid. Dette kan derfor være en utfordring ved å implementere Grønn Omsorg i institusjon, fordi det krever en renholdsrutiner på et større plan enn det kanskje foreligger i institusjonen i dag.

4.4.4 Det økonomiske perspektivet

Kompetanse på hund og miljøterapi (dyreassistert intervensjon) gis gjennom ulike utdanninger og kurs som tilbys på diverse hundeskoler og enkelte høyskoler. Ved å erverve en slik kompetanse må en ofte betale. Et kurs som gir kompetanse på bruk av hund til miljøterapeutiske formål, koster mellom ti og tyve tusen kroner. Andre viderekommende kurs kan også ha en høyere kursavgift. Dersom en institusjon har som mål å bruke en slik kompetanse og ikke har ansatte som allerede har den, vil dette bety at det må påberegnes en del kostnader; kursavgift, kursmidler, utstyr og kompensasjon for arbeidstid i tillegg til eventuell innleie av vikarer.

Informant IG og IH leier ut egne tjenester gjennom sine enkeltpersonforetak. Informant IG driver et hundesenter med det formål å instruere andre hundeeiere og hundeførere i ulike dyreassisterte intervensjoner og aktiviteter. Begge informantene sier i sine intervjuer at det er en del arbeid som ligger bak tjenestene de tilbyr og derfor er det ofte en høy pris. Informant IH sier at det ikke nødvendigvis er selve miljøterapiarbeidet som tar tid, men gjerne for- og etterarbeidet det medfører.

Grønn omsorg slik det i stor grad brukes i Norge i dag, er leid ut av bønder på egne gårder som tilbyr tjenestene. Den økonomiske diskusjonen vil da her være om investering. Ved å bruke innleide tjenester fra enkeltpersonforetak eller en inn på tunet-tjeneste vil kostnaden bli stor etter hvert som ungdommene kan nyttiggjøre seg av et slikt tilbud. Det kan i større grad være hensiktsmessig å ansette miljøterapeuter med kompetanse på bruk av hund som hjelpemiddel, eller tilby kompetanseheving til miljøterapeuter som interesserer seg for et slikt tilbud i institusjonen. Informant IG nevner: *«På min arbeidsplass, som er en skole, er min ressurs på hund brukt mye. Det er flere elever her som har spesielle behov og som ikke kan være i klasserom med mange andre på grunn av psykiske utfordringer, slik som ADHD og angst. Jeg har også fått forespørsler fra flere typer institusjoner om jeg kan komme og jobbe hos dem, fordi de ser at dette fungerer på ungdom som sliter»*. I en barnevernsinstitusjon vil det kanskje da være hensiktsmessig med en slik ressurs, slik at dette kan brukes i den daglige miljøterapien.

5. Avslutning

Masteroppgavens formål har vært å se på hvordan hunden kan brukes som et miljøterapeutisk verktøy i institusjon med sårbare ungdom. Mitt hovedfokus har vært på ungdommer i barnevernsinstitusjon, men i prosessen har jeg også sett at yngre barn som bor på institusjon også kan profittere på bruk av hund som et miljøterapeutisk verktøy, men da kanskje mest til kos og små mestringsoppgaver som å være med å gå tur og klappe på den.

Oppgavens utgangspunkt har vært min interesse for bruk av hund som et miljøterapeutisk verktøy og mitt ønske for å kunne implementere dette og Grønn Omsorg i miljøterapeutisk institusjonsarbeid. Mine hovedfunn har vært at hunden kan brukes som et verktøy i miljøterapien, som støttespiller, relasjonsbygger og som en inngangsport for samtaler mellom miljøterapeuten og ungdommen. I tillegg har jeg sett på hvilke helsefremmede resultater bruk av hund som et miljøterapeutisk verktøy kan skape. Forskningen viser at det er store gevinster å hente på bruk av dyreassistert terapi til ungdom i sårbare livssituasjoner, slik som stressreduksjon.

I arbeidsprosessen i forbindelse med problemstillingen som jeg har prøvd å finne svar på, har det dukket opp spørsmål det kan forskes videre på: Kan hunder ha effekt på behandling av tilknytningsforstyrrelser? Kan hunden være en relasjonsskaper mellom alle miljøterapeuter og barnevernsungdom i form av oppbygging av tillitt og trygghet? Hvordan kan hunden hjelpe til med å få ungdommer til å fortelle om vanskelige, sensitive tema?

Faglig litteratur, artikler og tidligere forskning, presentert i kapittel 2, samt de funnene som er presentert i kapittel 5, har gitt en indikasjon på hvordan vi kan bruke hunder som et verktøy i miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner. Det har vist seg å være en nødvendighet at ved å bruke hund som et verktøy krever kompetanse. Kompetanse på hunden og dens arbeidsområder og hvordan vi kan bruke den opp mot formålet er et krav som må dekkes for at det skal kunne gjennomføres. Kompetanse på miljøterapi er en stor faktor og det å kunne knytte hunden opp til relasjonskompetanse og miljøterapeutisk kunnskap til akkurat den aktuelle ungdommen anses å være det viktigste å fokusere på ved bruk av hunden i miljøterapien..

I tillegg må miljøterapeuter ha god relasjon med ungdommene den møter og vise trygghet, tillit og vite hvilke settinger en kan bruke hund som verktøy og med ulike ungdommer i ulike livssituasjoner. Det finnes lite forskning på bruk av hunder som verktøy i denne settingen, men forskning på hund som terapi kan knyttes opp mot bruk av hunder i barnevernssammenheng, i institusjon, men også overførbart til andre instanser innen barnevernet.

Ut fra funnene i studien kan man se at det er mye positivitet rundt dette med hund og bruk av dette som verktøy – spesielt der vi driver med undersøkende samtaler og støttearbeid i miljøterapien. Men i tillegg til dette dukker det også opp flere utfordringer man må ta hensyn til dersom man skal bedrive arbeid med hund. Det er viktig å kunne risikovurdere alle ting som kan skje når man bruker hund som verktøy. Ikke bare hva hunden kan gjøre mot ungdommen, men også i motsatt fall – hva er potensiell risiko for hunden ved å delta i miljøterapien.

Det finnes ikke mye forskning på selve temaet, hund som et miljøterapeutisk verktøy, vil dette prosjektet ha et innovativt perspektiv. De funnene jeg har kommet frem til, sammenheng og sammenlikning mellom disse viser at barnevernsinstitusjoner kanskje kan ha et nytt og nyttig verktøy i sin kasse, som kan tas frem og brukes, der kompetansen tilsier det til ungdom som kan profitere på dette.

Hvordan kan vi bruke hunder i miljøterapeutisk arbeid ungdom i barnevernsinstitusjon?

Studien har kommet frem til at vi kan bruke hunder som en støtte i samtaler, som en nedregulerende faktor i relasjonsarbeid, som en kosevenn som hjelper til å stimulere nervebanene eller rett og slett som en «ice breaker» i samtaler. Dette vil hjelpe å tette mellomrommet mellom en miljøterapeut og et barnevernsbarn på institusjon og være en del av en utstrakt Grønn Omsorg på institusjon. Ut fra kompetansen på hund, gjennom atferdsterapeuten og sosiologen, er det flere risikofaktorer som må tas til betraktning; slik som rase, kunnskap, trening og miljøterapi. Men sett i sammenheng mellom alle delene i denne oppgaven, vil jeg si at Dyreassisterte intervensjoner ikke passer for alle mennesker. Men det er svært mange som profiterer på bruk av hund i miljøterapien og implementering av Grønn Omsorg i barnevernsinstitusjoner. Det er slik jeg ser det viktig å legge til rette for et slikt tilbud, med bruk

av hund i miljøterapien og la tilbudene få innpass i statsbudsjett for en god utviklende, økososial, bærekraftig oppvekst og helse for våre ungdommer i barnevernet.

Eller for å sette et annet ord på det, en hund kan gi *logrende terapi*.

*Dogs do speak,
but only to those
who know how to listen
- Orhan Pamuk*

6. Referanseliste

Aadland, E. (2011) *"Og eg ser på deg... vitenskapsteori i helse- og sosialfag"*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Allern, S. (2015) *Journalistikk og kildekritisk analyse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Almås, R. mfl (2005) *Inn på tunet*. Hentet fra: <https://www.bygdeforskning.no/innpaatunet.html>

Arluke, A. (2010) *Animal-assisted activity as a social experience*. In Fine, A. 2010. *Handbook on animal-assisted therapy. Theoretical foundations and guidelines for practice*. Pamaona: Elcevier Inc.

Ask, H., & Kjeldsen, A. (2015) *Samtaler med barn*. Folkehelseinstituttet. Hentet fra http://www.forebygging.no/Global/samtaler_med_barn.pdf

Balluerka, N., Muela, A., Amiano, N., Caldentey, M.A. (2014) *Influence of animal-assisted therapy (AAT) on the attachment representations of youth in residential care*, Children and Youth Services Review, Volume 42, 103-109.

Baltzersen, Rolf K. (2008) *Å samtale om samtalen. Veiledning og metakommunikasjon*. Bergen: Fagbokforlaget

Braastad, B.O (2018) i: Berget, B., Krøger, E., Thorød, A.B. (red.) (2018): *Antrozoologi – Samspill mellom dyr og menneske*. Oslo: Universitetsforlaget

Braastad, B.O (2013) *Kjæledyr og husdyr – kilde til trivsel og helse.*

<https://www.braastad.info/dyr-og-mennesker/>

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment.* New York: Basic Books

Bufdir (2010) *Kvalitet I barneverninstitusjoner.* Hentet fra:

https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kvalitet_i_barneverninstitusjoner.pdf

Bufdir (2017) *Gjennomfør risikovurderinger*

https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Barnevernsinstitusjoner/konfliktfylte_situasjoner/Generelle_anbefalinger_for_trygghet_sikkerhet_og_forebygging_av_uonskede_hendelser/Gjennomfor_risikovurderinger/

Charmaz, K (2014) *Constructing Grounded Theory.* London: Sage Publications Ltd

Ellingsen, K.E., Jacobsen, K. og Nicolaysen, K. (red.) (2002). *Sett og forstått. Alternativer til tvang og makt i møte med utviklingshemmede.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Everett, L. E., & Furseth, I. (2012) *Masteroppgaven: Hvordan begynne - og fullføre* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

FHI (2019) *Smitte fra dyr – forekomst og risiko.* Hentet fra:

<https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/smitte-fra-mat-vann-dyr/flere-artikler/smitte-fra-dyr-forekomst-og-risiko/>

Fine, A. (2010) *Handbook on animal-assisted therapy. Theoretical foundations and guidelines for practice*. Pamaona: Elsevier Inc.

Friedmann, E., Katcher, A., Thomas, S., Lynch, J., & Messene, P. (1983) *Social interaction and blood pressure: Influence of animal companions*. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 171(8), 461–465

Gautun, H., Sasaoka K. og Gjerustad, C. (2006) *Brukerundersøkelse i barneverninstitusjonene*. Oslo: NOVA 9/06

Goffman, E. (2014) *Stigma – om avvigerens sociale identitet*. Fredricsberg: Samfunns Litteratur

Herman, J. (1997). *Trauma and recovery*. New York: Basic Boo

Jacobsen, D.I. (2015) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Høyskoleforlaget

Jacobsen, H (2009). *Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser. Norges Barnevern 1-2009 Vol. 87 side 40-51*.

Jacobsen, K. og Gjertsen, H.B (2010). *Forståelse i miljøterapi. Teori, forståelsesramme, kognisjon, emosjonell og psykologisk fungering, helse og miljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Julius, H., Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D., Uvnäs-Moberg, K. (2012) *Attachment to pets*. New York: Hogrefe

Karlsen, R.K. (2013) *Grønn omsorg – hva gir helseeffekt?* Hentet fra: <https://napha.no/content/14716/gronn-omsorg---hva-gir-helseeffekt>

Kogstad, R., Eriksson, B., Granerud, A., Hummelvoll, J.K., Lauritzen, T. og Batt-Rawden, K. (2013) *Håndbok for kjøpere av inn på tunet-tjenester – Med spesiell fokus på tilrettelagt arbeid og arbeidstrening for unge og voksne*. Hentet fra: <https://www.matmerk.no/cms/files/768/inn-pa-tunet-handbok-for-kjop-av-tjenester>

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2017) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. Utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk

Kvaran, I. og Holm, J. (2012) *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget

Larsen, E. (2004) *Miljøterapi med barn og unge – organisasjonen som terapeut 2. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget

Lishman, J. (1994) *Communication in social work*. London: The Machmillan Press LTD

Lov om barnevernstjeneste (Barnevernloven) (1992) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Matthies, A.L, Närhi, K. og Ward, D. (2001) *The eco-social approach in social work*. University of Jyväskylä. Hentet fra: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48562/SoPhi58_978-951-39-6497-9.pdf?sequence=1

Moe, E. (2020) *Mange bekymringsmeldinger til barnevernet skulle ikke vært sendt*. Hentet fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-hogskolen-i-innlandet-juridiske-fag/mange-bekymringsmeldinger-til-barnevernet-skulle-ikke-vaert-sendt/1624709>

Nawarecka-Piatek, M., Kedziorek, M. og Kedziorek, K. (2016) *Hvordan velge rett hund for dyreassisterte aktiviteter*. i Sandstedt, L (2016) *Dyreassisterte aktiviteter med hund – grunnleggende kunnskap og ferdigheter*. Warszawa: Uczelnia Korczaka

Nordanger, D.Ø. og Braarud, H.C. (2014) *Regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell I en ny traumepsykologi*. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2014/07/regulering-som-nokkelbegrep-og-toleransevinduet-som-modell-i-en-ny>

Norges Astma og Allergiforbund (2017) *Dyreallergi*. Hentet fra: <https://www.naaf.no/fokusomrader/allergi-og-overfølsomhet/dyreallergi/>

Oterholm, I. (2004) *Deltakelse og beslutninger i barnevernet*. Nordisk Sosialt Arbeid pp. 217-223. Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1504-3037-2003-04-04>

Paulsen, V. (2016) *Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet*. Fontene Forskning 1/2016. Årgang 9. S 4 – 15. Hentet fra: https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Paulsen-2/publication/304325121_Ungdommers_erfaringer_med_medvirkning_i_barnevernet/links/5b504189aca27217ffa2652f/Ungdommers-erfaringer-med-medvirkning-i-barnevernet.pdf

Plass, N.P. (2008) *Animal-Assisted Therapy with Children Suffering from Insecure Attachment Due to Abuse and Neglect: A Method to Lower the Risk of Intergenerational Transmission of Abuse?* Clinical Child Psychology and Psychiatry, SAGE Publications Vol 13(1): 7–30. DOI: 10.1177/1359104507086338

Powers, M., Rinkel, M. og Kumar, P. (2021) *Co-creating a “sustainable new normal” for social work and beyond: Embracing an ecosocial world view.* Hentet fra: https://mdpi-res.com/sustainability/sustainability-13-10941/article_deploy/sustainability-13-10941.pdf?version=1633080483

Rettighetsforskriften (2011) *Forskrift om rettigheter ved bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon.* Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103>

Richards, L. og Morse, J.M. (2007) *Users guide to qualitative methods.* 2. Utgave. London: Sage Publications

Ruud, A.K (2012) *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner.* Oslo: Gyldendal Akademisk

Røkenes, O. H., & Hanssen, P.-H. (2012) *Bære eller bryte - kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg.). Oslo: Fagbokforlaget.

Rørvik, M.T., Rørvik, J.T. og Kasin, M.B. (2021) *Best sammen – Det usynlige båndet mellom deg og hunden din.* Oslo: Aschehoug

Smith, L. (2002) *Tilknytning og barns utvikling.* Kristiansand: Høyskoleforlaget

Solomon, J. og George, C. (1999). *The Measurement of Attachment Security in Infancy and Childhood*, i Cassidy, J. og Shaver, P., *Handbook of Attachment. Theory, Research and Clinical Applications*. New York: Guilford.

Standstedt, L. Og Asp, M.L (2016) *Grunnlaget for menneske-hund relasjon*. I: Sandstedt, L (2016) *Dyreassisterte aktiviteter med hund – grunnleggende kunnskap og ferdigheter*. Warszawa: Uczelnia Korczaka

Standstedt, L. Og Asp, M.L (2016) *Risikohåndtering*. I: Sandstedt, L (2016) *Dyreassisterte aktiviteter med hund – grunnleggende kunnskap og ferdigheter*. Warszawa: Uczelnia Korczaka

Stefanini, M. C., Martino, A., Allori, P., Galeotti, F. og Tani, F. (2015) *The use of Animal-Assisted Therapy in adolescents with acute mental disorders: A randomized controlled study*. Firenze: Elsevier Ltd. Hentet fra: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25701449/> DOI: [10.1016/j.ctcp.2015.01.001](https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2015.01.001)

Tetzchner, S.v (2012) *Utviklingspsykologi. 2.utgave. Del 7 Sosiale relasjoner, selvforståelse og moral*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Tjora, A. (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Thurén, T. (2009) *Vitenskapsteori for nybegynnere*. Oslo: Gyldendal akademisk

Vænes, H. (2020) *Voldsom økning i bekymringsmeldinger til barnevernet*. Hentet fra: <https://www.tv2.no/a/11815805/>

World Health Organization (2022) *International Classification of Diseases and Related Health Problems*. Hentet fra: <https://www.who.int/standards/classifications/classification-of-diseases>

Wilkinson, S. (2019) *Tilknytningsforstyrrelser*. Norsk Legeforening. Hentet fra: <https://www.legeforeningen.no/foreningsledd/fagmed/norsk-barne--og-ungdomspsykiatrisk-forening/veiledere/veileder-i-bup/del-2-tilstandsbilder-kapitlene-er-oppsatt-etter-inndeling-i-icd-10/tilknytningsforstyrrelser/>

Wolhfarth, R. og Mutshler, B. (2016) *Kommunikasjon mellom mennesker og hunder*: i Sandstedt, L. (2016) *Dyreassisterte aktiviteter med hund – grunnleggende kunnskap og ferdigheter*. Warsawa: Uczelnia Korczaka

Øverlien, C., & Sogn, H. (2007) *Kunnskap gir mot til å se, og trygghet til å handle*. NKVTS. Hentet fra: https://www.nkvts.no/content/uploads/2018/10/kunnskapmottrygghethandle_2007.pdf

Øvreeide, H. (2012) *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner* (3.utgave)

VEDLEGG 1 – INFORMASJONSSKRIV MILJØTERAPEUTER

Vil du delta i forskningsprosjektet:

Logrende Terapi

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut om en kan bruke hund som hjelpemiddel i barnevernet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Prosjektets formål

Fra høsten 2020 og til våren 2021 skal jeg gjennomføre mitt prosjekt innenfor min mastergrad i Barnevern. Jeg ønsker der å innhente ny kunnskap om hvordan vi kan bruke hunder som hjelpemiddel, også i barnevernet. Mitt hovedmål vil være å kunne bruke hunden som et hjelpemiddel på lik linje med andre typer hjelpemiddel vi har i dag. Jeg vil også prøve ut, via å snakke med deg, om det er mulig å bruke hund og om dette er noe som kan videreutvikles og brukes opp mot eksisterende hjelpetiltak, hvordan dette påvirker samtalen og ikke minst resultatene av disse samtalen. Kan hunden være en «icebreaker» eller vil kos og klapping stimulere nervesystemet og derfor få frem en ro som kan gjøre at barnet snakker mer? Jeg ønsker at prosjektet skal gi et lite perspektiv på hvordan vi kan muliggjøre et slikt hjelpemiddel på best mulig måte og hvordan både fagpersoner og ungdommer i barnevernet ser på det å ha hund med i samtalen som noe positivt eller skummelt.

Dersom du velger å delta i forskningsprosjektet, vil det si at du samtykker til å bli med på et individuelt intervju med meg. Intervjuet kommer til å vare i om lag 1 time.

Prosjektet er en masteroppgave i masterprogrammet Barnevern, ved NTNU i Trondheim. Alle opplysninger som kommer frem i intervjuet vil kunne hjelpe meg i mitt arbeid med denne masteroppgaven.

Ansvarlige i forskningsprosjektet?

Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU.

Epost: stephgro@stud.ntnu.no

Veileder i prosjektet er professor Riina Kiik, ved NTNU Institutt for sosialt arbeid.

Epost: riina.kiik@ntnu.no

Hvorfor ønsker jeg at du skal delta?

Prosjektet har som mål å finne ut om hunden kan være et hjelpemiddel i barnevernet og derfor ønsker jeg kontakt med deg som jobber innenfor barnevernsfeltet – enten første- eller andrelinje. Det er ikke en forutsetning at du kan noe om hund, men dersom du gjør det er det en stor hjelp til meg for å kunne nyansere bildet på bruken av hund som hjelpemiddel.

Forespørselen om deltakelse i prosjektet er sendt til flere felt innen barnevernsfeltet, og ut fra interesse for prosjektet vil jeg plukke ut de som oppfyller mine kriterier for prosjektet; jobbe innenfor barnevernsfeltet og har hatt eller har samtaler med barn og unge som er i barnevernet. Du har blitt kontaktet med bakgrunn i informasjon jeg har fått fra leder på din arbeidsplass eller du har selv meldt deg til å være min informant gjennom mitt kjennskap til deg eller gjennom Facebook.

Hva vil det innebære for deg å delta?

Dersom du velger å være deltaker i mitt prosjekt, vil det innebære at du deltar på et individuelt intervju med meg; i ca. 1 time. Intervjuet vil samle seg rundt temaet om hund som hjelpemiddel i barnevernet. Jeg vil snakke med deg om dine erfaringer med hund (dersom det kommer frem at du har det), hvordan du tenker at hunder kan brukes eller om de ikke burde brukes. Jeg vil snakke med deg om hvordan vi sammen kan bruke hunden som et hjelpemiddel for å få barn til å prate om vanskelige tema. Svarene du gir meg vil jeg ta opp som et lydopptak og det vil senere transkriberes, kodes og analyseres i samsvar med andre resultat jeg kommer frem til i prosjektet. Ved prosjektets slutt vil alle lydopptak og andre opplysninger om deg (kjønn, alder og yrkestittel) bli slettet.

Det er frivillig å delta

Vil også minne om at det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du velger å være informant, kan du trekke samtykket ditt dersom du ønsker dette uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger jeg får vil være anonymisert, og det vil ikke ha noen negativ konsekvens for deg dersom du velger å trekke deg fra prosjektet. Ditt forhold til din arbeidsplass vil heller ikke bli påvirket i dette prosjektet.

Opplysninger jeg får og hvordan jeg ivaretar disse:

Jeg ønsker kun å bruke de opplysninger jeg får fra deg via dine svar. Jeg behandler disse med konfidensialitet og i samsvar med regelverket for personvern.

Dette vil si at det er kun jeg som har tilgang til de opplysninger du gir i intervjuene; både lydopptak og videre analysering av disse.

Personopplysninger om deg anonymiseres og informasjonen du gir, erstattes med koder som gjør at det ikke er gjenkjennbart at det er du som har gitt disse opplysningene.

Etter endt masteroppgave, vil NTNU publisere oppgaven internt i deres databaser, men ingen opplysninger der vil kunne spores tilbake til deg på noen måte.

Prosjektet avsluttes mai 2021 og alle opplysninger og lydopptak vil da bli slettet; slik at det som står igjen er det omkodede arbeidet med tekst som står igjen.

Deltakerens rettigheter

- Du har rett til å få innsyn i de personopplysninger som er registrert om deg (kjønn, alder og yrkesstilling), få disse rettet og evt. Slettet dersom du ønsker det.
- Du har rett til å få en kopi av dine personopplysninger og evt. Sende en klage til personvernombudet eller Datatilsynet dersom du ønsker dette.

Jeg kommer til å behandle dine personopplysninger om deg basert på ditt samtykke (som du finner på eget skjema under).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU Masterprogram i Barnevern har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Finne ut mer om prosjektet og dine rettigheter som deltaker:

Dersom du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å benytte dine rettigheter kan du ta kontakt med følgende:

- Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU – Norges Teknisk-Naturvitenskapelige universitet. Epost: stephgro@stud.ntnu.no
 - NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, personverntjenester@nsd.no eller tlf. 55 58 21 17
 - NTNUs personvernombud – Thomas Helgesen. Epost: Thomas.helgesen@ntnu.no
- Med vennlig hilsen

Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og er innforstått med informasjon om prosjektet:

«Hunden – barnets beste samtalepartner».

Jeg samtykker til:

- å delta i individuelt intervju
- å delta på gruppeintervju
- at personopplysninger om meg lagres til prosjektets slutt, og deretter slettes
- at det blir brukt lydopptaker under intervjuet, som etter transkribering vil slettes

Jeg samtykker til at mine opplysninger lagres og kodes frem til prosjektets avslutning, i mai 2021.

(Prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 2 – INFORMASJONSSKRIV FAGFOLK PÅ HUND

Vil du delta i forskningsprosjektet:

Logrende terapi

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut om en kan bruke hund som hjelpemiddel i barnevernet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Prosjektets formål

Fra høsten 2020 og til våren 2021 skal jeg gjennomføre mitt prosjekt innenfor min mastergrad i Barnevern. Jeg ønsker der å innhente ny kunnskap om hvordan vi kan bruke hunder som hjelpemiddel, også i barnevernet. Mitt hovedmål vil være å kunne bruke hunden som et hjelpemiddel på lik linje med andre typer hjelpemiddel vi har i dag. Jeg vil også prøve ut, via å snakke med deg om det er mulig å bruke hund og om dette er noe som kan videreutvikles og brukes opp mot eksisterende hjelpetiltak, hvordan dette påvirker samtalen og ikke minst resultatene av disse samtalen. Kan hunden være en «icebreaker» eller vil kos og klapping stimulere nervesystemet og derfor få frem en ro som kan gjøre at barnet snakker mer? Jeg ønsker at prosjektet skal gi et lite perspektiv på hvordan vi kan muliggjøre et slikt hjelpemiddel på best mulig måte og hvordan både fagpersoner og ungdommer i barnevernet ser på det å ha hund med i samtalen som noe positivt eller skummelt.

Dersom du velger å delta i forskningsprosjektet, vil det si at du samtykker til å bli med på et gruppeintervju med meg. Intervjuet kommer til å vare i om lag 1 time.

Prosjektet er en masteroppgave i masterprogrammet Barnevern, ved NTNU i Trondheim. Alle opplysninger som kommer frem i intervjuet vil kunne hjelpe meg i mitt arbeid med denne masteroppgaven.

Ansvarlige i forskningsprosjektet?

Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU.

Epost: stephgro@stud.ntnu.no

Veileder i prosjektet er professor Riina Kiik, ved NTNU Institutt for sosialt arbeid.

Epost: riina.kiik@ntnu.no

Hvorfor ønsker jeg at du skal delta?

Prosjektet har som mål å finne ut om hunden kan være et hjelpemiddel i barnevernet og derfor ønsker jeg kontakt med deg som jobber aktivt med hund og forståelse av den og dens atferd. Dette ønsker jeg for å kunne nyansere mitt og andres bilde opp imot min problemstilling. Forespørselen om deltakelse i prosjektet er sendt til flere felt innen barnevernsfeltet og dere ved Hundesenteret AS og ut fra interesse for prosjektet vil jeg plukke ut de som oppfyller mine kriterier for prosjektet.

Du har blitt kontaktet med bakgrunn i informasjon jeg har fra kursdeltakelse eller du har selv meldt deg til å være min informant gjennom mitt kjennskap til deg eller gjennom Facebook.

Hva vil det innebære for deg å delta?

Dersom du velger å være deltaker i mitt prosjekt, vil det innebære at du deltar på et gruppeintervju med meg; i ca. 1 time. Intervjuet vil samle seg rundt temaet om hund som hjelpemiddel i barnevernet. Jeg vil snakke med deg om dine erfaringer med hund, hvordan du tenker at hunder kan brukes eller om de ikke burde brukes. Jeg vil snakke med deg om hvordan vi sammen kan bruke hunden som et hjelpemiddel for å få barn til å prate om vanskelige tema. Svarene du gir meg vil jeg ta opp som et lydopptak og vil senere transkriberes, kodes og analyseres i samsvar med andre resultat jeg kommer frem til i prosjektet. Ved prosjektets slutt vil alle lydopptak og andre opplysninger om deg (kjønn, alder) bli slettet.

Det er frivillig å delta

Vil også minne om at det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du velger å være informant, kan du trekke samtykket ditt dersom du ønsker dette uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger jeg får vil være anonymisert og det vil ikke ha noen negativ konsekvens for deg dersom du velger å trekke deg fra prosjektet. Ditt forhold til din arbeidsplass vil heller ikke bli påvirket i dette prosjektet.

Opplysninger jeg får og hvordan jeg ivaretar disse:

Jeg ønsker kun å bruke de opplysninger jeg får av deg via dine svar. Jeg behandler disse med konfidensialitet og i samsvar med regelverket for personvern.

Dette vil si at det er kun jeg som har tilgang til de opplysninger du gir i intervjuene; både lydopptak og videre analysering av disse.

Personopplysninger om deg anonymiseres og informasjonen du gir erstattes med koder som gjør at det ikke er gjenkjennbart at det er du som har gitt disse opplysningene.

Etter endt masteroppgave vil NTNU publisere oppgaven internt i deres databaser, men ingen opplysninger der vil kunne spores tilbake til deg på noen måte.

Prosjektet avsluttes mai 2021 og alle opplysninger og lydopptak vil da bli slettet; slik at det som står igjen er det omkodede arbeidet med tekst som står igjen.

Deltakerens rettigheter

- Du har rett til å få innsyn i de personopplysninger som er registrert om deg (kjønn, alder og yrkesstilling), få disse rettet og evt. Slettet dersom du ønsker det.
- Du har rett til å få en kopi av dine personopplysninger og evt. Sende en klage til personvernombudet eller Datatilsynet dersom du ønsker dette.

Jeg kommer til å behandle dine personopplysninger om deg basert på ditt samtykke (som du finner på eget skjema under).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU Masterprogram i Barnevern har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Finne ut mer om prosjektet og dine rettigheter som deltaker:

Dersom du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å benytte dine rettigheter kan du ta kontakt med følgende:

- Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU – Norges Teknisk-Naturvitenskapelige universitet. Epost: stephgro@stud.ntnu.no

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, personverntjenester@nsd.no eller tlf. 55 58 21 17
- NTNUs personvernombud – Thomas Helgesen. Epost: Thomas.helgesen@ntnu.no

Med vennlig hilsen

Stephanie Grønvik, masterstudent ved NTNU.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og er innforstått med informasjon om prosjektet:

«Hunden – barnets beste samtalepartner».

Jeg samtykker til:

- å delta på gruppeintervju
- at personopplysninger om meg lagres til prosjektets slutt, og deretter slettes
- at det blir brukt lydopptaker under intervjuet, som etter transkribering vil slettes

Jeg samtykker til at mine opplysninger lagres og kodes frem til prosjektets avslutning, i mai 2021.

(Prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 3 – INTERVJUGUIDE MILJØTERAPEUTER

Intervjuguide Miljøterapeuter

Før intervju

- Presentasjon av meg
- Presentasjon av prosjektet
- Innhenting av samtykke for å gjennomføre intervju

Intervjuet

Oppvarmingsspørsmål

- Hvor gammel er du?
- Hva er din yrkestittel?
- Hvor lenge har du vært i din stilling i barnevernet?
- Har du hund?
- Har du erfaring med jobbing med hund?

Hovedspørsmål

- Kan du fortelle litt om hvordan dere snakker med barn og unge i dag?
- Hva bruker dere i dag som hjelpemiddel for å snakke med barn og unge?
- Hvordan synes du de fungerer?
- Hva tror du en hund kunne bidratt med inn i en barnesamtale?
- Det er vitenskapelig bevist at det å kose med en hund eller en katt eller et annet dyr kan være stimulerende for nervesystemet. På hvilken måte tror du at det kunne gitt bedre resultat fra samtaler med barn og unge dersom de fikk sitte og stryke på en hund?
- Hva tror du at kan være negative sider ved å bruke hund inn i samtaler med barn?
- Dersom du har hatt hund, hadde du vært villig til og gått kurs, slik at du aktivt kunne brukt den inn mot barna og ungdommene du prater med?
- Mellom oss og barna / ungdommene vi snakker med så dannes det et mellomrom. På hvilken måte tror du at det er mulig for en hund å tette dette mellomrommet?

Avsluttende spørsmål

- Kan du fortelle noe om inntrykkene du sitter igjen med etter intervjuet? Er det noe du kanskje ikke har tenkt over før som du kanskje har blitt mer bevisst på?

- Er det noe du ønsker å oppklare?
- Er det noe du ønsker å utdype eller at det er noe mer du ønsker å si eller spørre om selv?

Etter intervjuet

- Informere om prosjektets gang videre
- Takke for deltakelse i prosjektet og minne om deltakerens rettigheter og mulighet til å kontakte meg dersom de kommer på mer eller ønsker å endre eller fjerne noe.

VEDLEGG 4 – INTERVJUGUIDE FAGFOLK PÅ HUND

Intervjuguide Fagfolk på hund

Før intervju

- Presentasjon av meg
- Presentasjon av prosjektet
- Innhenting av samtykke for å gjennomføre intervju

Intervjuet

Oppvarmingsspørsmål

- Hvor gammel er du?
- Hva er din yrkestittel?
- Hvor lenge har du holdt på med hund som mer enn bare en hobby?
- Hvilken hund har du?
- Har du erfaring med jobbing med hund opp imot barn?

Hovedspørsmål

- Kan du si noe om hvordan en hund som skal brukes opp mot barn skal opptre?
- Hvilke signaler må man se etter i en hund for at man skal vite at den egner seg til å bruke opp imot barn og unge? Hva er gode signaler og hva er faresignaler?
- Hvordan kan man trene en hund til å bli en god miljøterapeut?
- Er det noen spesielle raser som egner seg bedre enn andre?
 - (Oppfølging dersom det ikke blir nevnt av deltaker: noen hunder kan virke skumlere enn andre, er det da kanskje enklere å bruke raser som er ansett som «vennlige»?)
- Hvordan kan jeg som hundefører proaktivt gjøre for at både hund og barn skal føle seg trygge?
- Hvordan tenker du at en kunne brukt hunder opp imot barn og unge som har det vanskelig?
- Hva tror du en hund kan bidra med i samtaler med barn og unge, spesielt om vanskelige tema?

Avsluttende spørsmål

- Kan du fortelle noe om inntrykkene du sitter igjen med etter intervjuet? Er det noe du kanskje ikke har tenkt over før som du kanskje har blitt mer bevisst på?
- Er det noe du ønsker å oppklare?

Etter intervjuet

- Informere om prosjektets gang videre
- Takke for deltakelse i prosjektet og minne om deltakerens rettigheter og mulighet til å kontakte meg dersom de kommer på mer eller ønsker å endre eller fjerne noe.

VEDLEGG 5 – SVAR MOTTATT FRA NSD-SØKNAD

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 805977 er nå vurdert av NSD. Følgende vurdering er gitt: Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 16.12.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 02.05.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1

b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). Teams og OneDrive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Henrik Netland Svensen Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

